

Laupäev
0...+3

Pühapäev
-1...+3

Esmaspäev
-1...+3

www.ilm.ee

Autoremont

Akude müük ja kontroll
Varuosad, kojamehed
Õlivaetus, õlid, filtrid
Keevitustööd
Summutite remont

**RAPLA -
TALLINNA mnt
1.KM**

Head hinnad!

Tel 489 4166

Lastepargis valmib
uus mänguväljak.
Lk 2

Väike, aga oma:
Identiteet ja haldus-
reform. Lk 4

Härra Kuldnokk ehk
Eksklusiivintervjuu
kevadekuulutajaga.
Lk 6

MÕELDES TAGASI:
1949. aasta
märtsiküüditamine
Velisel Salumäe
talus. Lk 7

Reportaaz Juuru
vallavolikogu
istungilt. Lk 11

Raplamaa
missikandidaadid
toimetuses. Lk 11

Laukna kallid
kohtumised
koerailmsel
teisipäeval. Lk 16

9771406085007

ISSN 1406-085X

Kehtnas lõhkus käbisiil volikogu esimehe autorehvi

Heino Laiapea

Kehtnas Staadioni tänaval liikuvatel autodel võivad ootamatult puruneda rehvid, sest viimastel päevadel on sealt leitud omavalmistatud „siile“.

18. märtsi õhtul lõhkusid Kehtnas Staadioni tänaval veelompi puistatud käbidesse keeratud kruvid Kehtna vallavolikogu esimehe Märt Riisenbergi autorehvi. Siilipanijat otsib politsei.

„Sõitsin Staadioni tänaval garaazide juures läbi lombi, kui rattakoopas käis krobin. Et panin auto kohe garaazi, ei märganud, et rehvi oleks vigastatud,“ rääkis Märt Riisenberg. Järgmisel päeval oli aga rehvi tühi. Töökojas selgus, et rehvis oli neli 45 mm pikkust küproki kruvi. Autojuht meenutas, kus ta viimased sõidud tegi, ja neljapäeva õhtul leidiski samast kohast mitu käbi, millesse oli keeratud 6-15 kruvi. „Korjasin käbid kokku ja andsin need reede hommikul politseile.“

Korrakaitsetalituse vanemkonstaabel Jaan Sildoja ütles, et Märt Riisenbergi avalduse alusel on alustatud väärteomenetlust karistusseadustiku § 218 lg 1 alusel, mis käsitleb varavastast süütegu väheväärtusliku asja ja varalise õiguse vastu. Karistusena sellise teo eest näeb seadus ette rahatrahvi kuni 18 000 krooni või aresti.

Sündmuskohta eile üle vaadanud vanemkonstaabel korjas tänavalt veel paarkümmend kruvi.

Ühe garaaziomaniku ütluse kohaselt on samast ka varem leitud kruvidega käbisid ja naelu.

Samasuguseid kruvisid on varem puistatud ka Kehtna MTK õppesõiduväljakule.

„Jõulude ajal korjasin siit kokku mitu peotäit kruvisid. Eks autod olid need juba sõitmisega laiali kandnud,“ ütles Kehtna MTK õpetaja Ain Kländorf. „Ma ei usu, et need tookord siia meelega olid puistatud, ega seosta neid Staadioni tänaval leitud siilidega.“ Kehtna MTK õppeautodel ja traktoritel pole rehvid väljakule puistatud kruvide ja naelte pärast purunenud.

Kehtna konstaablijaoskonna andmetel pole varem ükski Kehtna inimeene teele asetatud „siili“ pärast politsei poole pöördunud.

Suvel puhkuse ajal eraautoga sõitnud vanemkonstaabel Jaan Sildoja meenutas, et sama (Staadioni) tänav algul olid poisid tema auto ette visanud „siili“ (puutüki, millel naelad sees). „Pidasin auto kinni ja manitsin poisse,“ ütles ta.

Vanemkonstaabel Jaan Sildoja palub kõigil, kes on näinud või teavad midagi käbisiilide paigaldajatest, selgest teatada politsei lühinumbril 110 või Kehtna politseijaoskonna numbril 612 3503.

Vanemkonstaabel Jaan Sildoja demonstreerib asitõendit, kruvitatud kuusekäbi, mida on Kehtnas mitmes kohas tänavatele puistatud.

ARVO KULDKEPI foto

LÜHIDALT

Noormehed kaotasid enese-kontrolli

18. märtsi õhtul kella 20.30 paiku lõi 1987. a sündinud alkoholijoobes noormees Rapla vallas Hagudi alevikus Purila teel asuvas kortermajas tüli käigus oma sugulast, 13aastast poissi, põhjustades füüsilist valu. Kuigi poiss sugulase karistamist ei soovinud, mõisteti noormehel kiirmenetluse korras kehalise väärkohtlemise eest rahaline karistus 6500 krooni.

Samal päeval ja sama maja ees, kuid kella 21.23 paiku tekkis tüli teistegi tuttavate vahel ja 1983. a sündinud alkoholi-joobes mees lõi esmalt oma naistuttavat ning seejärel sõbranna eest välja astunud samas majas elavat 16aastast tüdrukut, põhjustades füüsilist valu. Kuna seekord toimus löömine maja ees, käsitleti tegu avaliku korra rikkumisena ning ka kiirmenetlusena mõistetud karistus oli karmim – 12 600 krooni.

Inge Põlma

Kohalikke omavalitsusi usaldetakse

Eurobaromeetri tavauringust selgus, et Eesti kodanikud usaldavad kohalikke omavalitsusi rohkem kui vabariigi valitsust. Euroopa Liidus keskmiselt usaldab kohalikke omavalitsusi 50% kodanikest, Eestis on see protsent 59. See on rohkem kui Lätis või Leedus, kuid vähem kui Rootsis või Soomes.

Paradoks on selles, et „samal ajal püütakse Eesti kodanikele peale suruda arusaama omavalitsustest kui väetitest ning haldus-suutmatutest,“ öeldakse Euroopa Liidu Regioonide Komitee pressiteates.

Nädaline

If Kindlustuse maakonnakeskuse põhibüroo jääb endiselt avatuks.

ARVO KULDKEPI foto

If Eesti Kindlustus sulges büroo Rapla Maximas

Maire Kõrver

Alates 18. märtsist sulges If Eesti Kindlustus oma büroo Rapla Maxima kaupluses. Endiselt jääb Raplas avatuks maakonnakeskuse põhibüroo Tallinna mnt 12, mis on Ifi kauaaegne ja klientidele harjumuspärane asukoht Raplas.

Miks Raplas Maximas asunud büroo suleti? If Eesti Kindlustuse jaemüügiosakonna juhataja Liidia Nigul selgitas: „Kindlasti on Ifi suund olla jätkuvalt kliendile

alati käeulatuses ning pakku- da paindlikku ja professionaalset nõustamist just kliendi ootustest lähtuvalt. Samas aga jälgime väga tähelepanelikult ja arvestame nii majanduses kui ka kindlustusturul toimuvat ning oma büroode müügimahtusid, kulusid ja külastatavust. Sellest lähtuvalt teeme ka otsuseid büroode sulgemise kohta.“

Seoses Maxima büroo sulgemisega on Rapla põhibüroo Tallinna mnt 12 nüüdsest klientidele avatud ka laupäeviti.

If Eesti Kindlustuse töötajate sõnul oli eelinfo oma

klientide teavitamiseks Rapla Maximas asunud büroo sulgemise kohta seal väljas juba kuu aega enne sulgemist.

If Eesti Kindlustusest on viimasel ajal meedias juttu olnud seoses Tallinna Mustika keskuse põlengukahjude hüvitamisega.

ASi If Eesti Kindlustus omanik (100% aktsiatest) on Rootsis asuv If P&C Insurance Holding Ltd, kelle omanik on omakorda Soome kontsern Sampo. If P&C Insurance Holding Ltd peakorter asub Rootsis (Stockholmis).

Kaubandus on inimeste jõukuse ja tarbimise peegel

Tiia Truu

Tänase seisuga annab Rapla Tarbijate Ühistu tööd 170 inimesele, kaader on noorenenud. Ühistus on 14 toidu- ja esmatarbekaupade ning kolm tööstuskaupade kauplust ja üks toitlustusettevõte.

Tarbijate ühistu juhatuse esimees Väino Sassi võtab kokku aastataguseid aegu ja ütleb otsesõnu, et võrreldes praegusega oldi mullu esimesel poolaastal nagu või sees.

„Peatselt algavast majanduslangusest eriti ei räägitud ja teada sai sellest lähemalt siis, kui juba käes oli. Nii loigati võimalik reageerimisaeg lühemaks. Kaubandusel läheb nii hästi kui kliendil, ta on inimeste jõukuse ja tarbimise peegel,“ ütleb Väino Sassi ja rõhutab, et äri edukus sõltub koostööpartneritest ja hankijatest.

Rapla Tarbijate Ühistu kogu hankemahust saadakse üle 60% kaubast Eesti Tarbijateühistute Keskühistu (ETK) kaudu. Saku Õlletehas, A. Le Coq, Antsu Köök, Rapla Moisa OÜ, Rapla Martsipan OÜ, OÜ Urvola, OÜ Kaerepere Aiand – need arvab ühistu juhatuse esimees paremate hankijate hulka. Tellida kaupa just nii palju kui vaja – see on kaubanduses igivana teema: ostja tahab, et jätkuks soovitud kaupa ka viis minutit enne poe sulgemist, ja kauplus, et kõik tellitu ära ostetaks, et mitte ületada realseerimisaja. Optimaalse kaubakoguse tellimist ja kliendi jaoks sobiva sortimendi kujundamist nimetab Väino Sassi keeruliseks protsessiks.

Eelmisel aastal maksis Rapla Tarbijate Ühistu oma liikmetele ja püsiklientidele boonust 4,2 miljonit krooni. Võrreldes 2007. aastaga on 16,2% võrra rohkem hakatud kasutama pangakaarti. 2008. aasta kasum langes võrreldes üle-eelmise aastaga. Edukama turundustegevuse nimel on korraldatud koos hankijate ja partneritega kampainiaid, mis mõjusid positiivselt ka langevas kaubandusmahus.

Mullu kasvasid palgad võr-

reldes 2007. aastaga keskmiselt 8% (2006. ja 2007. aasta võrdluses oli kasv üle 10%). Alanud aasta kohta ütleb Väino Sassi: „Kui maikuus emadepäevaks õnnestub avada Kohilas kaubanduskeskus, et Kohila toidupood sellest kitsikusest päästa, peaks see kaasa tooma ka mõningase olukorra paranemise. Kindlasti ei sünni kohe suurt majanduslikku võitu, küll aga loome parema kaubandusliku ruumi edasiseks arenguks.“

Rendipinnad saab arvata rentnikele üle anda jaanipäevaks. Siinkohal ütleb Väino Sassi, et äris ei ole praegu kõige paremad ajad. Seepärast soovib ta praegustel rentnikel, kes kipuvad pindade eest võlgu jääma, tulla läbi rääkima ja kõne alla võib tulla ka lepingutingimuste muutmine.

„Kõrvalehoidmine ei anna lahendust. Tarbijate ühistu maksab ära rendipindade pealt käibemaksu. Kui meile jääda võlg, on see tõsine kahju,“ ütleb Väino Sassi.

Raplas paigaldati möödunud aastal taaraautomaat. Kiiremini on hakanud kasvama plastpakendite osakaal. Mullu detsembrikuus võeti vastu näiteks üle 40 000 plastpudeli. Taaraautomaat, Väiroosi kohvik, personali-ruumid – need asuvad endises söökla- ja restoranihoones. Restorani saali on ajutiselt välja üüritud sünnipäevapidudeks ja peielaudadeks. Maja on vaatamata mõningatele pakkumistele müümata, samuti Kehtna endise toidupoe hoone.

Kogenud majandusmees Väino Sassi lisab, et majandusruumis on ahela lõpus kaubandus – toote müüja. Kas ja kui palju on raha tarbimiseks, oleneb paljudest asjaoludest, eelkõige majanduslikust seisust. Maikuus avatavas Kohila kaubanduskeskusesse võetakse juurde mõned uued töötajad. Töökohade vähesust ja koondamisi kinnitab seegi fakt, et avalduste laekumise tähtaeg on 6. aprill, aga tänase seisuga on endast märku andnud juba üle 40 soovija. Osta saab see, kellel on sissetulek.

ARVO KULDKEPI foto

Tarbijate ühistu juhatuse esimees Väino Sassi.

HINNAVÕRDUS

Üks magus amps võib päästa päeva

Katrín Helend-Aaviku

Kunagi enne ei ole ma paari kommi üle rohkem rõõmistanud, kui kord lastega teel olles auto edasi sõitmast keeldus ja meid inimitühjas kohas

teeäärde seisma jättis. Abi oodates läks kõht tühjaks ja oh seda juubeldust, kui kotipõhjast mõned lõmmis, väsinud välimusega šokolaadiplönnid välja õngitsesin. Kunagi olid need auga kandnud

nime Oravake. Nüüd, nimetuna ja päevinäinuna, päästsid need meie päeva.

Tabelit uurides on kõigil võimalus leida soodsaim ostukoht, kust omale ootamatuteks olukordadeks päästev

kommitagavara soetada. Suur magusa valik on Raplas Tallinna mnt asuvas kommi-poes. Leedu päritoluga Barbarissi kilo maksab seal 35 krooni ja Oravake on hinnaga 120 krooni kilo.

	Kommid Barbariss (120 g Kalev)	Kommid Oravake (175 g Kalev)	Teeküpsis Ekstra (180 g Kalev)
Rapla TÜ Konsum	6.90	19.90	7.20
Rapla Karman	6.40	18.90	6.90
Rapla Säästumarket	5.50	12.90	-
Maxima	5.90	-	6.40
Food Market	6.60	19.70	7.20
Mahlamäe A ja O	6.90	19.90	7.20
Märjamaa Säästu 1	6.50	19.40	7.50
Märjamaa EDU kauplus	6.90	20.30 (200 g)	7.30
Kehtna A ja O	6.90	19.90	7.20
Järvakandi Kandi pood	6.90	20.50	7.50
Kohila Konsum	6.90	19.90	7.20

Hinnad on seisuga 20. märts 2009

ÜKS KÜSIMUS

Mida olete volikogu liikmena teinud oma valla heaks?

Tiina Lehemets, Raikküla vallavolikogu liige, Eestimaa Rahvaliid: Olen volikogu töös osalenud aastaid. Esimest korda kandideerin siis, kui tütar sündis. Toonane vallavanem arvas, et nii väikese lapse kõrvalt ma saadikuülesandeid täita ei jõua. Jõudsin. Jõudsin ka teise kõrghariduse omandada.

Volikogutöö on meeskonnatöö. Põhiline ülesanne on osaleda volikoguistungitel, olles eelnevalt päevakorras olevate materjalidega tutvunud, ja aktiivselt aruteludes kaasa rääkida. Seda olen ma ka teinud. Olen ka edastanud inimeste küsimusi volikogule.

Eks rääkida tuleb nii headel kui ka halbadel teemadel. Viimane ebapopulaarne otsus, mis tuli vastu võtta, oli kahe vallakooli kaotamine.

Olen operatiivselt tegelenud mitmete väikeprobleemidega: muretsenud, et majadevahelised teed saaks lumest lahti lükatud,

et Purku kanti ka suvel tee- hõõvel satuks, et ootamatult kraanidest kadunud vesi ikka lähematel tundidel uuesti jooksmaks hakkaks. Vahel olen lihtsalt inimeste muresid kuulnud ja oma poolset lahendust pakkunud.

Suurimaks saavutuseks pean seda, et Purkus põleb pimedal ajal kõige elanikerohkemas kohas tänavavalgustus. Aastaid võitlesin volikogus selle eest, aga tolleaegne vallavanem leidis, et asi pole arutamist väärt. Nüüdne vallavanem arvas aga, et minu jutul on jumet ja minu palutud ühe lambi asemel särab neid nüüd majade vahel lausa neli.

Mulle teeb muret tõsiasi, et teismeliste laste silmanägemine on väga halb, aga Raplas on silmaarstile mitmekuulised järjekorrad. Olukorrale praegu Rapla tasandil lahendust ei ole. Soovitatud on küll prillipoe kiire kontrolliga leppida, aga mina leian, et esmakordselt prille vajav laps peaks läbi vaadatud saama ikkagi arsti juures. Otsin lahendust.

Arvan, et kõikides valla ettevõtmistes on kübeke minu ja minu mõttekaaslaste tööst.

Küsis Tiia Truu

Vladimir Korolkov, Rapla vallavolikogu liige, Eesti Reformierakond:

Olen volikogu liige kolmandat koosseisu – juba 10 aastat. Tööga volikogus on nii, et iga vastuvõetud otsuse sündimises on ju iga volikoguliikmel väike osa. Enda kohta võin öelda, et iga otsuse puhul lähtun oma südame-tunnetusest, et see otsus oleks Rapla valla rahva huvides. Poleks mõtet kõiki objekte ja teemasid eraldi nimetada, et näiteks olen seotud koolihoonete renoveerimise, Viljandi maantee valgustuse ja kõnnitee või promenaadi üle otsuste tegemisega.

Kuna ma olen puudega inimene, siis seisan volikogus puuetega inimeste probleemide lahendamise eest. Sellest ei taha mõned noored kuulda, nad ei mõista neid probleeme. Kui vallas võeti vastu ehitusnormid, sain kaasa rääkida, et arvestatakse puuetega inimes-

te huve, et ka neil oleks hoonetesse ligipääsetavus. Ehitusnormides on kõik vajalik olemas, aga tihti ehitajad lihtsalt eiravad neid.

Iga asja elluviimine on ju pikaajaline protsess. Volikogus pole nii, et täna otsustame ja kohe täna ka teeme. Volikogu paneb paika prioriteedid, mida teha kohe, mida kolme või viie aasta jooksul.

Nii on näiteks Rapla hooldekeskuse teema meil tihedalt päevakorral olnud, ja olenevalt sellest, kuidas raha on, järjekorras kord üles- või allapoole nihkunud. Vahel võib volikogus ühest häälest siia- või sinna poole oleneda, milline otsus tuleb. Ükskord oli just nii, kui otsustati hooldekeskuse toiduploki arendamist. Olime siis keskuse tookordse juhataja Mati Kaalepiga korraga volikogus.

Halb on see, et olen 10 aastat volikogu liige, aga iseseisvalt ülemisele korrusele volikoguistungile ei pääse. Lift läheks maksma 150 000-200 000 krooni, rahapuuduse tõttu seda ei saa. Teised volikogulased tassivad mind kätte vahel üles – me nimetame seda käsiliiftiks.

Küsis Maire Kõrver

Lastepargis valmib uus mänguväljak

Tulevase mänguväljaku projekti näitab OÜ Oma Aed töödejuhataja Arvo Jaanson.

ARVO KULDKEPI fotod

Heino Laiapea

Rapla lastepark saab maikuuks uue mänguväljaku ronimislinnaku, liumäe ja kaalukiigega.

Sel nädalal alustas Tallinna firma OÜ Oma Aed ehitustöid. „Esmalt koorisid suured ekskavaatorid ära pinnase, mis veeti Rapla vallavalitsuse poolt ette nähtud kohta Vesiroosi terviseparki,“ rääkis OÜ Oma Aed töödejuhataja Arvo Jaanson.

„Siia tuleb ronimislinnak, kahekordse bussiga liumägi ja kaalukiik, keskele ringpink haljastusega,“ kirjeldas töödejuhataja tulevase atraktiivsiooni. Mängudeväljakul on eraldi atraktsioonid väikse-

matele, kuni kuueaastastele lastele ja kuni 12aastastele.

„Ehitajad alustasid hoogsalt ja kindlasti saavad nad tähtajaks, 15. maiks mängudeväljaku valmis,“ ütles Rapla vallavalitsuse heakorraspetsialist Sirle Sule. Alles jäävad ka seni püstitatud ronimisredelid.

„Ehitusplats on lintidega piiratud. Palume Rapla elanikelt mõistvat suhtumist ja kannatust ning ehitusele mitte minna. Kõik on oodatud pärast väljaku valmimist,“ ütles heakorraspetsialist.

Septembris taotles Rapla vallavalitsus projektile raha EASist. Projekti kogumaksumus on 575 205 krooni, millest 86 500 krooni on Rapla valla omafinantseering

Arvo Jaanson on lastepargi mänguväljaku ehitamisel seni tehtuga rahul.

ning ülejäänud on hasartmängumaksust regionaalsete investeringutetoetuste programmi laekuvast rahast. Et heakorraspetsialist Sirle Sule on

ka maastikuarhitekt, polnud vaja mänguväljaku projekterijat kaugelt otsida, projekt valmis vallavalitsuses.

Eestlasi kutsutakse üles mõttetalgutele

Teet Teder

Eelmisel aastal edukalt korraldatud prügikoristus-kampaania „Teeme ära“ saab sel aastal samalaadse kodanikualgatusliku järje. Seekord ei kutsuta mitte füüsilisele tööle, vaid mõttetalgutele.

Mõttetalgud „Teeme Ära Minu Eesti“ saavad alguse 1. mail. Sadadesse mõttekodadesse oodatakse osalema 100 000 aktiivset inimest eesmärgiga üheskoos Eestit paremaks teha.

Küsimusele, miks peaks inimene mõtlema tulema, vastas projekti koordinaator Eva Truuverk lihtsalt: „Kas mõelda või koristada? Mina valiksin mõtlemise.“

Mõttetalgutel avatakse 1.

mail kultuurimajades, koolides, raamatukogudes ja teistes ühiskondlikes hoonetes kogu Eestis 400 mõttekoda. Avatud ruumi meetodil saavad inimesed neis mõtteid avaldada ja nende üle arutleda. Arutluseks saab end registreerida ka veebikeskkonnas ja mitmele poole väljaspool Eestitki.

Mõttetalgute koolitustoimkonna juht Kaia-Kaire Hunt ütles, et osa oodatakse võtma

täiesti tavalisi Eesti inimesi. Kes tunneb, et on asjast huvitatud, saab juba praegu tutvuda Minu Eesti koduleheküljega (www.minueesti.ee). Saab ka sõbrad kokku ajada ja alates esimesest aprillist meeskond mõttekotta registreerida. Võimalik on valida nii kohta, kus talgud pidada, kui ka teemat, milles mõte paremini liigub.

Mõttekotta võib minna ka kogu perega ja soovituslikult piknikukorvi kaasa võtta, et klassiõhtulikult laud katta. Kindlasti ei ole mõttetalgud Kaia-Kaire Hundi sõnul koosolek, kus ideid vastandada. Ka ei ole see mõeldud probleemide üle heietamisena. Et

soodustada lahenduste leidmist, peavad kõik arutlusele tulevad küsimused algama sõnaga „kuidas“.

Karta, et ideed kaduma lähevad, Hundi sõnul põhjust ei ole. Kõikidest lahendustest tehakse kokkuvõtteid ja talletatakse ideepanka.

Mõttetalgute analüüsitoimkonna juhi Ain Aaviksoo sõnul on mitmed ettevõtted juba stardipositsioonidel, et talgutest tulevate ideede rakendamiseks ölg alla panna. Aaviksoo sõnul on talgud olulised ka selleks, et näha, mis on inimeste tegelikud probleemid.

NÄDALISE JUHTKIRI

Alati ühesugune kordumatu kevad

Eile kell 13.44 algas kevad. Astronoomiline küll, aga tundub, et veel mitte päriskevad. Mis siis, et põld-loomade nädala algul end näitas ja kuldnohaka paargi tegi ümber puuri ringi. Neilt tahaks küsida: miks nii vara? Ilmajaam lubas veel lumesadu ja -tuisku. Kuidas kavatsete selle kevade tujuka alguse üle elada?

Tänavune talv pakkus lund ja külmad ööd ei lase vetel vuliseda, vaid kaanetavad lombid. 20. märtsil on ligi 30 kraadi külma olnud Tartus 1963. aastal ja 12,5 kraadi sooja aastal 1990. Kevade algus on alati ettearvamatult olnud.

Tiia Truu, ajakirjanik

Mida on sellelt kevadelt oodata? Eks pingutusi kooli- ja riigieksamitel, armumisi, talvemantli vahetamist kergemate rõivaste vastu, kündi, külvi, laste sünni, karjaõnne, suurpuhastust – nagu alati. Eelmisel kevadel sai üldrahaliku aktsiooniga “Teeme ära” Eestimaa puhtaks. Et oleme ise tegijad ja asja juures olnud, on omamoodi õigus prahiloopijate peale pahandadagi.

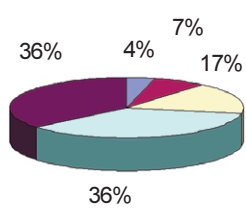
Tänavu 1. mail on mõttetalgud “Teeme Ära - Minu Eesti”. Tühja juttu, niisama lobisemist või eneseimetlemist pole plaanis. Kes tahab midagi öelda, peab end mõttetalgutele registreerima. Oodatud ei ole sõnavõtude teemal, mis tegemata ja mis oleks kui... Kui ütled välja hea idee, tuleb leida ka vastus, kuidas seda ellu viia.

Üks mees teadis, et 1. maiks on tema parajasti koondatud, nii et temal on mõtteid välja öelda ja teoks teha ilmselt kohe rohkem aega. Tuletagem veel kord meelde, et üles on seatud 18 teemat ja eks arutelud pea nendesse piiridesse jääma. Kindlasti ei sobi mõttetalgutele poliitiku(te) esinemised, et suurem rahva kogunemine ära kasutada, ja kiidukõned oma erakonnale. Ettepanekuid tegeva ja neid ellu viiva kodanikuna on nad kindlasti teretulnud.

Iga kevad on eriline, sest ta kätkeb endas ootusi ja elujaatust. Ka eile alanud kevad.

ONLINE KÜSITLUS

Kas olete valmis maksma ajalehtede veebiväljaande lugemise eest?

72 vastajat
www.nadaline.ee

- * Ei ole 36%
- * Interneti mõte ongi see, et tasuta saab infot 36%
- * Kui tuleb maksta, siis eelistan paberlehte 17%
- * Oleneb hinnast 7%
- * Miks mitte, kui lisaks kuutasule on võimalik ka ühe korra kaupa teenust osta 4%

Nädaline

Rapla 79502, Tallinna mnt 17, tel 489 2133, 5567 3260
reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084 faks 489 2135,
e-post: nadaline@nadaline.ee,
kodulehekül: www.nadaline.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Sekretär: Merle Võigas (489 2133)
Ajakirjanikud: Tiia Truu (489 2139), Margus Mikomägi (489 2134),
Maire Kõrver (489 2241), Heino Laipea (489 2245), Heli Talinurm (489 2137),
Teet Teder (489 2242)
Fotograaf: Arvo Kuldkepp (489 2137)
Kujundajad: Ulvi Blande, Craig Tislar (489 2138) ja Siim Solman (489 2245)
Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2132)
Korrektoir/online toimetaja: Katrin Helend-Aaviku (489 2246)
Raamatupidaja: Mare Domberg (489 2136)
Müügijuht: Katrin Polli (489 2243, 5551 1084)
Projektiijuht: Jürgen Post (489 2131)
Kuulutused ja reklaam: Juulija Rüsse (489 2130)

Toimetusel on õigus kirju ka kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita.
Honoreeritakse tellitud kaastöid.
Nädalist on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, toimetuse reklaamiosakonnast ja Internetis Nädalise koduleheküljel.
Toimetust võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi.
Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8-17 Tallinna mnt 17, Rapla.
Tel 489 2130, faks 489 2135.
Trükk AS Kroonpress.
Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363

Väike, aga oma: Identiteet ja haldusreform

Margus Lattik, kirjanik

Majanduslangus, mis paneb riigivõimu uurima, kust kulusid kokku hoida, on toonud uuesti päevakorrale ka riigi haldusreformi teema. Reformi pooldajate argumentid näivad esmapilgul head: teema on aktuaalne olnud juba pikemat aega ning vajadus reformi järele on reaalne ja kasvav. Ometigi saadab reformikava kummalisel kombel tunne tormakusest, mida eelkõige võimendab asjaolu, et kava esitus jätab sellest mulje kui ainuvõimalikust lahendusest, st justkui saakski praeguse enam kui kahesaja valdasele luua vaid kakskümmend uut omavalitsusorganit.

Haldusreform on paratamatult muudatus, mis puudutab vahetult meist igaüht: kuhu me tahame oma elukoha läbi kuuluda, kui kaugel peaksime asuma juhtimine jne. Kogemus näitab enamasti paraku seda, et mida enam võim ja tema struktuurid tsentraliseeruvad, seda vähem suudavad nad arvestada äärealadega. Mida kaugemal on inimene probleemist või kavatsusest, seda keerulisem on tal seda ka mõista.

Regionaalminister Siim Kiisler on nüüdset haldusreformi projekti tutvustades kinnitanud, et inimese suhtlus omavalitsusega kavandatava reformi läbi ei raskene, kuna senistes omavalitsuskeskustes säilivad teeninduspunktid. See põhjendus on ometigi poolik ja demagoogiline, kui arvestada, et teeninduspunktid otsuseid ei langetata ning põhimõttelisi vastuseid oma küsimustele ja palvetele inimese sealt enam ei saa. Samamoodi demagoogiliselt mõjub ministri vastuseis arvamusel, et planeeritav reform ei tee ääremaid tühjemaks – nagu minister on meedias kinnitanud, on

ääremaad juba jäänud tühjemaks, ja seda ilma reformita. See on aga argument, mis iseenesest kuidagi ei tõenda, et reform ei võiks põhjustada inimjõu täiendavat äravoolu väikekohtadest.

Kas väike on endiselt ilus?

Mida tähendab reform raplamaalasele? Paljud riigiametid on ka praegu koondunud Rapla linna ning praktilises asjaajamises ei pruugigi reform seepärast väga palju muuta. Küll aga võib reform muuta ressurside jaotust – kas paremuse või halvemuse suunas, on väga raske ette teada. Ent see on asja majanduslik külg. Teine küsimus on identiteet; küsimus sellest, kas ja mida tähendab reform inimeste kollektiivsele minapildile. Usun aga, et sõltumata riigi haldusüksuste arvust oleks meil enam vaja ärata-da just Eestimaa väikeühiskondi – külasid, asulaid, külade liite.

Üks Eestimaad tutvustavaid tunnuslauseid oli kord “väike on ilus”. Reaalsuses näib see sõnum paraku juba ammu unustatud, äramüüdud odavate poliitreklaamide vastu nagu “Eesti Euroopa viie jõukama riigi hulka”. Näiteks üksik talupidaja oma kahekolme lehmaga, õunaäia ja tagasihoidliku põllumaaga, kes on olnud eesti elamistava ja kultuuri alalhoidjaks, on sisuliselt juba kadunud ning niivõrd kui teda ka on veel leida, nõuab nüüdne süsteem usaldamatust tema vastu. Tõestamaks oma toote kõlblikkust peab ta viima tootmise kooskõlla kehtestatud kulukate euronõuetega, mille täitmise hüvitamist pole tal aga tootmise vähesel mahu tõttu võimalik paluda.

See on kui omamoodi nõia-ring, mida on raske iseloomustada teisiti kui “tsentraliseerumine” – otsuste langetamine on viidud inimesest kaugemale, ei arvesta piisavalt koha

eripäradega ja soosib suurtootmist. Ühtlustumisel ja globaliseerumisel on seepärast kõigist võimalikest hüvedest hoolimata ka omad ohud, mida ei tohiks eirata.

Seepärast on oluline, et haldusreform ei osutuks otsuseks, mis olemasolevatele omavalitsustele peale surutakse, sõltumata nende senisest suutlikkusest. Pealegi on tõsi, et alati on lihtsam reformida vormi kui sisu. Samas on just sisu ja sisukuse muutmise vajadus reeglina oluliselt suurem. Ehk polegi reform, mida Eesti vajaks, üksnes halduslik või majanduslik, vaid ka vaimne.

Muuhulgas tähendaks see seda, et riiklikel ametikohtadel oleks vähem inimesi, kes täidavad poliitilist rolli, ja enam neid, kel on nägemust ja tahet kohalikku elu suunata. Teiseks aga, et riigivõimul oleks piisavalt makasupüüdmatut arukust kohaliku omaalgatust toetada. Otustajaks on lõppkokkuvõttes alati inimene, mitte süsteem, ning seega sõltub väga palju just vastutavate isikute pädevusest, võimekusest ja tahtest. Ka siin on olulist ressursi arenguks, mis tooks vahendite tulemuslikuma kasutamise.

Lõpuks võiks ju ka küsida, kas Eestil on üldse vaja sellist haldusüksust nagu Rapla maakond – tegu on nõukogude ajal loodud formatsiooniga. Vastuse sellele küsimusele saab anda iga raplamaalane: sellega, kas ta peab ennast raplamaalaseks või mitte, kas elamine just Rapla maal on talle millegi poolest tähenduslik, kas siin on midagi tema jaoks teisiti kui mujal Eestis või maailmas. Nagu kuulutatud maakonna veebilehel, on Raplamaa “kindel käeulatus” – loodetavasti mitte ainult Tallinna suunas. Elame ju Eestimaa südames.

KÜSITLUS

Mida arvate mõttetalgutest „Teeme ära!“

Eilo, pensionär: Tublid inimesed, kes seda korraldavad, et Eesti jaoks häid mõtteid koguda. Samuti nagu oli neil hea ettevõtmine eelmisel aastal Eesti puhastamine prügist.

Marika, kodune: See, et kogutakse inimeste häid mõtteid, on väga hea idee ju. Sellega areneb kodanikualgatus. Juba mullune puhastusaktsioon oli väga tubli ettevõtmine, samuti nüüd mõttetalgud, millel on samad korraldajad.

Avo, tuletõrjuja: Tore ettevõtmine ju, kui kogutakse inimeste häid mõtteid, mida teha Eesti elu paremaks muutmiseks. Mitu pead on ikka mitu pead.

Aivo, tisler: See on tore, et rahva hulgast tulnud arvamusi koondatakse. Oleksin ise ka valmis sellistest mõttetalgutest osa võtma, kui mul siis parajasti aega leidub.

Sven, tootmisjuht: See on oluline, et vähemalt esimene samm saab tehtud ja koondatakse häid mõtteid, mida Eesti elu parandamiseks teha. Ei usu, et seal selleni jõutakse, kuidas seda teha.

Mare, juuksur: Selle läbiviimine toob ilmselt kulusid, aga sellest on heade mõtete kogumiseks kindlasti kasu. Paljude mõtete hulgast arutluste käigus tuleb kindlasti häid ideid välja, mida teha, aga iseasi, kas ka see, kuidas seda teoks teha.

Küsis Maire Kõrver
Pildistas Arvo Kuldkepp

LÜHINÄITEID NOBELISTIDE LOOMINGUST ANDRES EHINI TÕLKES

Pilt: http://nobelprize.org/

KENZABURO OE

sündinud 1935
Jaapani kirjanik
Nobeli kirjanduspreemia
1994

Mõtteid

Täiskasvanuks saades pidin ikka ja jälle läbi tegema raskeid katsumusi elu erinevates valdkondades – oma perekonnas, oma vahekorras Jaapani ühiskonnaga ja selles, et ma ei sobinud kokku kakskümnenda sajandi teise poole elulaadiga. Aga just selles ajas läks mööda suurem osa mu elust.

Pärast Huckleberry Finni lugemist tundsin, et olen leidnud õigustuse oma sellele teole, et läksin öösel mägimetsa ja heitsin puude alla magama. Ma tegin seda säärase turvatundega, mida ma pole kinniste uste taga kunagi tundnud.

Olen jäänud ellu seetõttu, et olen osanud oma kannatusi romaani vormis välja valada.

See viis, kuidas Jaapan püüdis Lääne eeskujul moodsat riiki üles ehitada, oli ühiskonnale ränk vapustus.

Euroopa Parlamendi saadik Tunne Kelam: väikesed riigid on Euroopa väärtuste kaitsjad

Küsis Tõnis Tõnisson

Aeg-ajalt tundub, et Euroopa temaatika on Eestis mattunud (või maetud) paljude muude täna justkui käegakatsutavamate probleemide alla. On see nii või ainult tundub see nõnda olevat?

Tunne Kelam: See on sel-
lest, et me ei tunne ennast tä-
na veel väga Euroopaga seotud
olevat. See põhimuutus, et me
oleme nüüd osa Euroopast ja
Euroopa Liit on meie sisepoliitika
küsimus, mitte välissuhe, küpseb
aeglaselt. Võin oma kogemuse varal
öelda, et Euroopa Parlamendil
on oluline roll täita, ja seda eriti
Eesti jaoks, kuna ta on maailma
suurim demokraatlik foorum.

See on ainulaadne nähtus, et iga
esmaspäeva hommikul sõidab
ligi 800 saadikut 27 maalt kokku
tööd tegema. Meile on ta kõige
parem võimalus teha Eesti heaks
tööd teiste riikide juures. Kus-
juures parlamendisaadikud on
sõltumatud, ei ole seotud diplomaatilis-
e reeglendiga ja olenevad vaid oma
riigi kodanikest. Selles mõttes on
meil seal tohtult suuremad võimalused,
et Eestit tutvustada, Eestile head
nime teha ja usaldusväärsust võita –
see on ju meie põhiline rahvuslik
eesmärk.

Kriisi ajal löövad Euroopas eriti
selgelt hõõguma vanad kompleksid
ja kahtlused, et kas me ikka tegime
õigesti uusi liikmeid juurde võttes, et
kas nad äkki ei ole meile koormaks
ja kas nende reformid on ikka elujõu-
liselised, et kas nad ei libise nüüd
raskuste surve all tagasi sinna, kus
olid alguses. Eestit parlamendis
esindavad saadikud suudavad praegu
näidata, et Eestit saab usaldada, et
meie reformid ja meie demokraatia
peavad.

Tundub, et erakonnad suhtuvad eelseisvatesse Euroopa Parlamendi valimistesse ükskõikselt. Olulisemaks peetakse sүgisesi omavalitsuste valimisi. Kas ma eksin?

Ma usun, et te ei eksite. Mul on
endal umbes seesama arusaamine.

Kas nii ei või juhtuda, et Brüsselisse meid esindama võivad sattuda täiesti juhuslikud inimesed?

Ei usu, et asjad just niimoodi
lähevad. Ma arvan, et siin on kaks
komponenti. Ühelt poolt peaksid
erakonnad tõepoolest rohkem
vastutust

tundma. Tõeliselt mõjukad ja
tuleviku väljavaatega on just need
erakonnad, kellel on ka Euroopas
tugev side. Meile on väga tähtis,
et Euroopa suuremates erakondades
ja nende katusorganisatsioonides
oleksid oma esindajad. Meil ei ole
eriti mõtet saata sinna oma
esindajat marginaalsetesse või
vähem mõjuvatesse organisatsioonidesse.

See on loogika, millest mina olen
aru saanud. Teine, valija jaoks
väga olulise tähtsusega probleem on
avatud nimekirja ja põhimõtte ehk
see, et valija ei saa valida konkreetset
kandidaati. IRLi algatus taastada
avatud nimekirjad (2004. aastal
õnnestus need meil välja võidelda)
jäi seekord kahe suurema erakonna
tahtepuuduse taha. Ma arvan, et
tavalisel kodanikul on peaaegu
võimatu aru saada, miks ta peab
valima parteid, kes siis ise valib
oma kandidaadi ja ise otsustab, kes
Euroopa Parlamenti läheb. Ma olen
täis aktiivset protesti sellise suhtumise
vastu. Võib-olla Inglismaal või
kuskil mujal, kus on pikaajalised
demokraatiatraditsioonid, on
parteinimekirjad mõeldavad, aga
mitte meil.

Kas nii ei või juhtuda, et mõni erakond saadab parlamenti mõne endale tülika inimese?

Tuletagem meelde Igor Gräzini
viis aastat tagasi välja hüüdnud
loosungit: "Ah teile ei meeldi minu
nägu – saatke mind siis Euroopasse!"

Kas majanduskriisi, mis raputab Euroopat täpselt samuti nagu meid, on muutnud kuidagi ka suhtumist eestlastesse, leedulastesse, lätlastesse?

Loomulikult on selles olukorras
teadvustatud tendentsi muutuda
enesekeskseks, protektsionistlikuks,
millega igaüks püüab kaitsta enda
huve. Aga seda tendentsi on õnnestunud
õigel ajal tähele panna.

Teine tendents on, et kriis tugevdab
teatud eelarvamusi, mis on viimase
suure liitumise kaasnud ja mida võib
ka loomulikuks pidada – küsitakse,
kas uued riigid õigustavad enda
vastuvõtmist, kas nende reformid on
ikka ehtsad ja kas need peavad

Europarlamendi saadik Tunne Kelam Nädalise toimetuses.

SIIM SOLMANI foto

rasketele oludele vastu. Need pinged on
täiesti selgelt üleväl. Aga mingit
alternatiivi Euroopa solidaarsusele ja
ühsetele poliitikatele kriis pakkunud
ei ole.

Vastupidi – kogu sõnum on see, et
ühset poliitikat tuleb tugevdada. Praegu
on just see hetk, kus tuleb tõusta kõrge-
male rahvuslikust egoismist ja saada
aru, et kriisist väljumiseks ei piisa ühe
või kuue riigi jalgadele tõusmisest, vaid
sellest saab rääkida ikka vaid siis, kui
me kõik koos oleme pääsenud.

Ja just siin saame meie, väikesed,
eriti hästi selgitada, et tegelikult ei ole
tegemist majanduskriisi, vaid väärtuste
kriisiga. See, et hakati üle jõu elama,
viis selleni, et raha ja rikkust hakati
nägema väärtusena omaette, mida ta
ju tegelikult ei ole – raha on vahend,
mitte väärtus iseendast. Kriisist
tervenemine hakkab ikkagi sellest
hetkest, kui me naase oma põhiväärtuste
juurde. Need on solidaarsus, oma
inimeste väärtustamine ja kõik ühtekuuluvus-
poliitikad.

Kuidas me Euroopast vaadatult paistame, kas meie valikud on olnud õiged?

Kuidas Eesti paistab? Arvan, et
Eesti on veel suhteliselt heas seisundis.
Ainuke probleem on, et meid kiputakse
panema ühte patta teiste

Balti riikidega ja siin löövad jälle
välja vanad eelarvamused. Eesti suur
eelis on selles, et meil pole välisvõlga,
et me oleme suutnud teostada vältimatut
eelarve kärpe. Tõenäoline on veel üks
negatiivne lisaeelarve, mille peame
vastu võtma.

Tähtis on, et me ei puudutaks oma
seniseid saavutusi ja ei hakkaks
improviseerima seniste põhimõtete
muutmisega. Kriisist mässava jõe
ületamine ei ole koht, kus hobeid
vahetada. Me võime muudatusi teha
pärast, aga mitte praegu. Praegu ei
tohiks puutuda ei maksusüsteemi ega
äri- ja investeringute sõbralikkusse
poliitikat, mis on kokkuvõttes see,
millega loome uusi töökohti.

Ja kahtlemata kohustab kriis meid
paika panema ka rahvuslikke prioriteete.
Väikese riigina ei saa me oma riiklikku
poliitikat kujundada ühelt valimiselt
teisele. Kodanikul peab olema kindlus
teatud põhiküsimustes, et ükskõik
milline valitsus ka võimule ei tuleks,
aga põhiküsimused sellest ei muutu.
Selleks on vaja saavutada ühiskondlik
kokkulepe. Ei saa olla nii, et koalitsioon
ei räägi opositsiooniga või opositsioon
kasutab oma aega selleks, et koalitsiooni
õõnestada ja lootes niimoodi järgmistel
valimistel võita.

Meie poliitika peab olema kaugemale
nägevam. See

käib ka selle kohta, milline on Eesti
roll Euroopa Liidus. Praegu on meil
seal üsna kahvatu roll. Me ei ole õieti
mitte millegagi silma paistnud.

Milline on Eesti riik? Kas ta on
innovaatiline maa või hoopis haritud
maa? Kui nii, siis peame rahvusliku
kokkuleppega hoolitsema selle eest, et
teadus- ja haridustegevus saavad
rohkem rahastatud kui muu. Seda
isegi hoolimata kriisist. Teiseks. Kas
me oleme näiteks Euroopa väärtuste
esindajad? See on väga sageli olnud
väikeste maade roll. Meenutame, mida
tegid Eesti taasiseseisvumise ajal
kaks väikest riiki – Island ja Taani –
nad kuulutasid esimestena välja, et
sõlmivad taas diplomaatilised suhted
ja tunnustavad Eestit, teised kõhklesid
ja ootasid.

Väikeste riikide asi on tul-
la otsustavatel hetkedel tagasi
põhiväärtuste juurde. Meie eelis on,
et võrreldes suurte riikidega oleme
rahvuslikes huvides vabamad. Meie
asi on meelde tuletada, et on olemas
solidaarsus, et on neli vabadust, et
tegelikult valitseb endiselt ebavõrdsus.
Lisaks on meie ülesandeks Ida-Euroopa
ajaloo teadvustamine ja Euroopa
pehme integreerimine, mis tähendab
regionaalse mõtteviisi ületamist. Väga
väärtuslik on meie väärtuste kogemus,
mis aitaks seda protsessi juhtida. Me
suudaksime integreerida aja-

lookäsitlust, suudame alustada
debatti oma eelarvamuste, eritraditsioonide,
hirmude ja muu teemal. Keegi pole
teistest rohkem või vähem süüdi ega
parem või halvem, aga meie kogemused
on erinevad ja see vajab teadvustamist.

Poliitilise järjepidevuse puudumine on Eesti viinud selleni, et meil ei ole enam usku muutuste võimalikkusse. Kas ma eksin nii arvates?

Ma olen põhimõtteliselt sellega
nõus. Kui me võrdleme oma poliitika
teostamist näiteks Soomega, siis näeme,
et seal võetakse reformide eel aega ja
kasutatakse seda viljakateks aruteludeks
kõigi osapooltega. Haldusreform ei saa
piirduda ainult omavalitsuste ühendamise-
ga, kui ei ole selge, millised on
omavalitsuste volitused, õigused, funktsio-
nid ja rahastamine. Territooriumide
ümberkujundamine on vaid väline osa.
Ma ei tea, miks me ei suuda oma
asju normaalselt ette valmistada, kas
see on tingitud meie nappidest kogemus-
test või haldussuutmatusest või veel
millestki.

Härira Kuldnokk ehk

Eksklusiivintervjuu kevadekuulutajaga

Teet Teder

Härira Kuldnokk jõudis Eestisse juba veebruari lõpus, kohe pärast iseseisvuspäeva. Viisaka linnuna vabandab ta kõigi lugejate ees, et varem ei jõudnud. Väga oleks tahtnud tähtsal päeval koos kaasmaalastega vastlaliugu lasta ja sünnipäevatoriti süüa. Aga teha ei olnud midagi, Põhja-lirimaal talvitunud linnul oli raske sealsete teravate olude pärast tulema saada.

Kui hr Kuldnokale esimest korda helistasin, et aeg kohtumiseks kokku leppida, lummas mind tema rõõmsameelsus ja kiiresti seltsiv meel. Oleksime nagu vanad tuttavad olnud. Juba telefonis demonstreeris ta oma meisterlikkust erinevate hääle imiteerimisel. Näiteks lihtsa „head aega“ asemel jättis ta nägemist sõnaga „aufwiedersehn“ ja seda Eino Baskini häälega.

Kust tuleb sinu meeletu helide jäljendamise oskus?

Ma ei tea isegi. Olen seda kogu aeg teinud. Ilmselt siiski sellest, et isa mul seda tegi ja vanaisa ka. Eks sellised tarkused antakse ikka põlvest põlve edasi. Ja nalja saab sellega ka. Kord nägime lellepojaga kõrkjates üht laigulises mees. Oli teine pikali rohtu visanud, paar heinakõrt mütsi sisse torganud ja passis seal fotokaga. Tundsi ta kohe ära. Fred Jüssi oli ta. Tegimegi talle siis vingerpussi. Kord laulsime nagu rukki-räägud ja kord nagu hallhaigrud. Vahva oli vaadata, kuidas muidu rahulik mees muutus elavaks nagu kassipoeg.

Aga sul ju ikka oma laul ka. Teed kutsehüüuks „sväär“, pesitsusperioodi algul ka „tssii“. Ja kuulnud olen ka teravat hoiatushüüdu „spett, spett“, poegade hooldamise ajal aga kähedat „krrrääd“.

Oled sa mind ikka passinud. Pole märganudki.

On ette tulnud. Mis need häälit-sused tähendavad?

No nii on meil kombeks öelda. Aga ega see ei ole nii, et teed „sväär“ ja siis see ongi kogu kutsehüüd, nagu sa ütled. Siin on nüansid olulised. Vahel on see „swäär“ ja siis hoopis „zväär“. Meie, linnude, keel on palju rikkalikum kui te, inimesed, arvatagi oskate. Kuulake tähelepanelikumalt ja kuulake kaua. Aga teil pole ju aegagi. Muudkui sehkendate ega näegi mis te kohal on. Alles siis märkate, kui mõni tiivuline teie kalli ülikonna valgeks laseb.

See pidi ju õnne tooma?

(Kuldnokk naerab hobuse kombel.) Mida muud teil enda lohutuseks öelda ongi!

Tantsumees oled sa ka kõva. Ei ela vist ükski teine Maarjamaa tiivuline oma esitusele sedavõrd tormiliselt kaasa kui sina.

Selles on sul küll õigus. (Kuldnokk elavneb silmnähtavalt.) Meil päris oma kava kohe. Viskame pea selga, teeme noka lahti, väristame ja vehime poolsorgu lastud tiibadega. Nii ilus.

Aga pärast mai keskpaika on pidu läbi. Siis tarvis poegi kant-seldada?

Jah, nii ta on. Proua muneb munad mai alguseks ja siis me kordamööda haudume neid kuni mai keskpaigani. Siis enam oma laulu ei kuulegi ja õieti ei ole aegagi enam muusikale mõelda. Muudkui tassi süüa ja remondi pesa. Aga munad on meil ilusad küll. Nii sini-sinised.

Hea on see, et hauduma kaua ei pea. 11 päeva ja pojad ongi olemas. Aga pagan, kus neile tuleb süüa tassida. Algul piisab küll pisikest putukanirust, aga siis hakkavad juba vihmaussi nõudma.

Kumb teil peres kinnisvaraga tegeleb muidu?

Kodu otsin reeglina välja ikka mina. See ju ikka papa-kuldnoka töö. Naised, need tibud, ei tea ju ehitusest midagi. Aga eks ma olegi rohkem vanakooli mees. Teen prouale üllatuseks pesas tasahilju koristustoimingud ette ära. Siis ootan ta järele. Ja oh seda üllatust, kui näeb, mis ma kõik ära teinud olen. Siis teeme veel koos viimase viimistluse ja... No ja siis ta võtab teatepulga üle nii-öelda. Ma siis rohkem laulan jälle. Mõni nimetab mind harrastusmuusikuks, aga ma pean end ikka rohkem päris lauljaks. Enamasti teen muidugi soovilugusid. Pulmades ja nii. Ema laulab meil ka, aga ta teeb seda rohkem kodus. Koristades ja muidu asjatades. Tal ei tule see nii hästi välja ka, aga ära sa seda kirja pane. Saan muidu kodus sugeda.

Olgu, ei pane. Aga saad sa muidu prouaga kenasti läbi? Olete teineteisele kristlaste kombel truud?

(Jutukas papa mõtleb veidi.) Vaata sellega on nii, et eks ma oleks truu küll. Ma nimelt püüan tulla siin Eestis ikka aasta-aastalt sama pesa juurde tagasi, aga keda

tihtilugu ei tule, on minu kaasa. Ma ei tea, kus ta jälgub. Ja kaua sa, mees, ikka ootad. Muidugi mitmenaisepidamisega ma ei tegele. See on liiast. See jäägu ikka neile Lääne-Euroopa kuldnokkadele. Nad seal pehmelt öeldes keevalisemad. Juba poegi saavad nad mitu korda aastas. Üks mõistlik Eesti kuldnokk pesitseb ikka korra aastas.

Tihti tuleb ette, et sind aetakse segi muustrastaga. Mis sa sellest arvad?

(Nüüd muutus muidu seltskonda nautiv lind sõjakaks.) No see ongi, et te, inimesed, ju ei süvene. Eks ta on jah musta kuuega ja eks ta laulab ka natuke, aga see ei tee temast siis kohe kuldnokka. Vaadake või muustrasta naisi, need ju puha pruunid. Ja ega see must-

rästaski nii väga must ole, või pigem on jah must – räpane must. Tuhm ja üldsegi mitte nii läikiv kui mina. Ja muide, käia ei oska see muustrastas ka korraliku linnu moodi teps mitte. Kui mina jalutan, siis tema hüpleb ja peatudes ajab saba totakalt püsti.

Ka lendame me, kuldnokad, kiiremini ja jõulisemalt. Minu arvates võite muustrastast võrrelda vutiga, aga mitte kuldnokaga, kui ma muidugi vutti sellega ei solva.

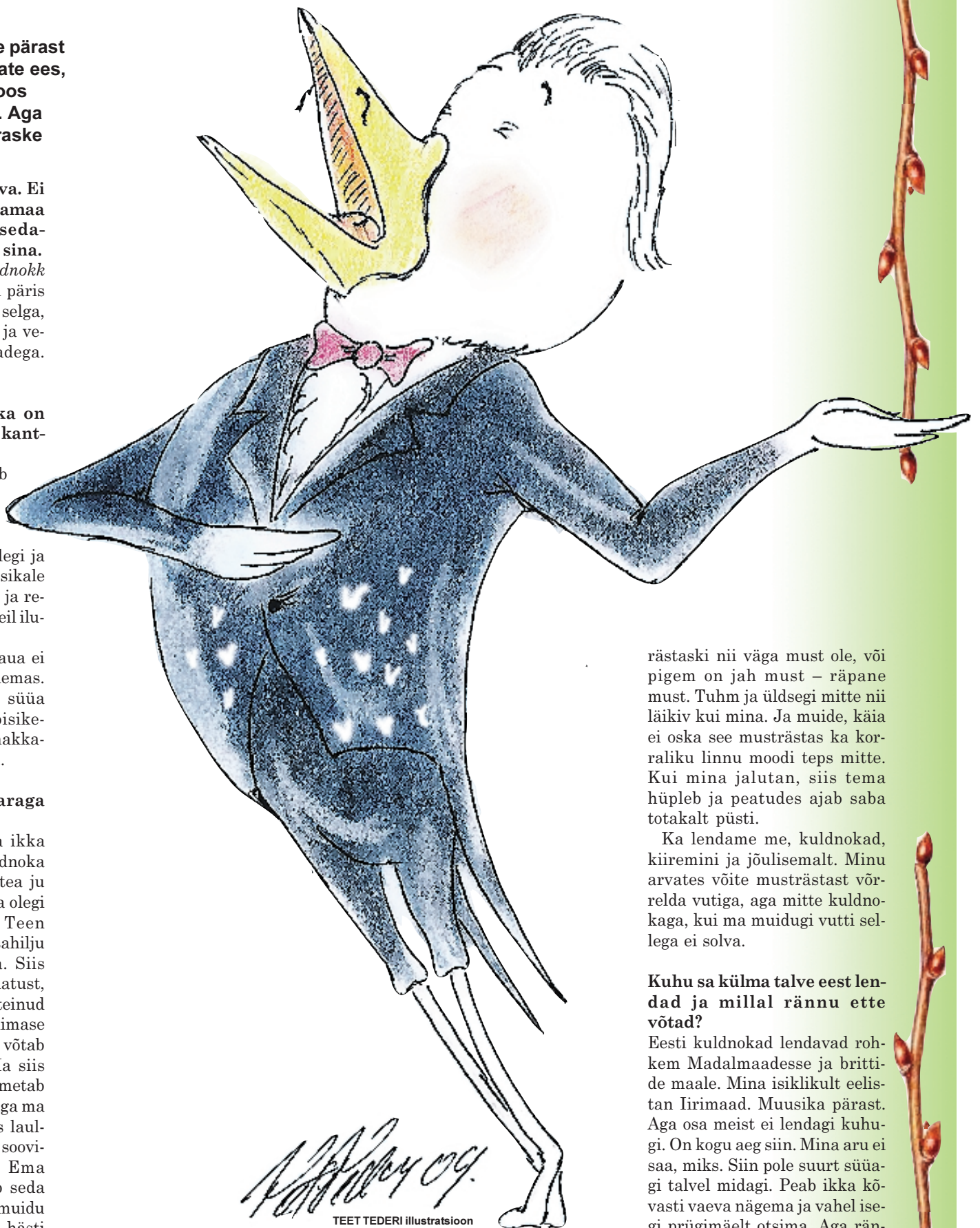
Kuhu sa külma talve eest lendad ja millal rännu ette võtad?

Eesti kuldnokad lendavad rohkem Madalmaadesse ja brittide maale. Mina isiklikult eelistan Iirimaad. Muusika pärast. Aga osa meist ei lendagi kuhugi. On kogu aeg siin. Mina aru ei saa, miks. Siin pole suurt süüagi talvel midagi. Peab ikka kõvasti vaeva nägema ja vahel isegi prügimäelt otsima. Aga rändama hakkam ma septembri lõpupoole. Noored, need kipuvad juba juulis minema.

Millega nüüd Eestis tegelema hakkad?

Ütlesin ju enne, ajan neid kinnisvara asju. Muidugi laulan ikka ka. Tule pärast kuulama. Ma siis tantsin ka.

Tulen ikka.

TEET TEDERI illustratsioon

60 aastat märtsiküüditamisest

Suurküüditamine Baltimaades 25. ja 26. märtsil 1949 oli stalinistliku režiimi üks suuremaid kuritegusid. Eestis hakati neist koletutest sündmustest avalikumalt rääkima 1987. aastal. Küüditatute arv võib olla tänagi veel täpselt määratlemata. Viimased andmed näitavad, et Eestist küüditati ligi 22 000 inimest, kellest kolm neljandikku olid naised, lapsed ja vanurid. 6-10aastased lapsed moodustasid küüditatute üldarvust kuni 11%. 1942. aastal sündinud ja veel nooremaid lapsi, kes Siberisse saadeti, oli 800 ringis. Kõrvale õnnestus hoida ja esialgu jäi tabamata 8000 inimest.

1949. aasta märtsiküüditamine Velisel Salumäe talus

Hans Joonson sündis 1875. aastal Kudu talus Viljandi lähedal talupidaja pojana. Ta abiellus väga noorelt Viljandi Vana-Kariste mõisa tootüdruku ja sama mõisa puusepa 1876. aastal sündinud tütre Mariega. Nende perre sündis neli last: Salme 1901, Arnold 1904, Felicitas 1909 ja Leida 1916.

Hansust sai suurte kogemustega põllumees. Ta oli Audru kirikumõisa rentnik, hiljem Kivi-Vigalas parun Üxküllil mõisa valitseja, alates 1917. aastast ka Velise mõisa rentnik. Eesti iseseisvumise algusaastail ostis Hans 1924. a Velise mõisa südamikust moodustatud Salumäe asundustalu ja kolm sellega ühist piiri omavat Vabadussõja preemiatalu oma laste Arnoldi, Felicitase (Felly) ja Leida nimele. Salme oli selleks ajaks juba abiellunud Luiste mõisasüdame noore omaniku Eduard Arnoveriga ja tegutses Luistes iseseisva perenaisena (Eduard oli poliitikategelane).

Hans ja Marie Joonsoni pere elukohaks oli endise Velise mõisa valitsejamaja, mis oli pärast selle mahapõlemist 1905. aastal taastatud. Hooned olid palju ruumi, talu põllutöölisi seal ei elanud.

Hansu kutsusid tööliselise tagaselja „härraks“, Marie kohta öeldi „vanaeit“. Elutark, vene ning saksa keelt valdav naine oli pere hall kardinal: ühtegi tähtsat otsust ei avaldanud ta ise, vaid tegi seda mehe suu läbi. Sellele lisanduv põllumehetarkus ja muhe olek tõstsid peremehe autoriteedi ümbruskonna talupidajate hulgas kõrgele. Salumäe talule kuulusid ka kunagise Velise mõisa kõik tootmishooned.

1949. aasta märtsis tuli oma vanaisa-vanaema juurde Velisele koolivaheaega veetma Arnold Joonsoni poeg Vesse, kes õppis tolleaegse

Joonsonite pere Velise mõisa valitsejamaja peauksel 1939.

27. Tallinna Mittetäieliku Keskkooli seitsmendas klassis. Ka Felly poeg Kalle oli seal. Kalle oli viie aasta vanuselt 1941. a läbi teinud juuniküüditamise, ent 1946. aastal käisid kaks ennastsalgavat naist kombineeritud sõidudokumentidega (ühel naistest olid Eesti NSV julgeoleku rahvakomissari Boriss Kummi pruudi dokumendid) Kirovi oblastis ja töid Kalle võimude loata kodumaale tagasi. Nendest üks oli Miili (Sinaida) Kolks (neiuna Nortmann, Nurmoja), hilisem Järve talu perenaine Orgita Suurkülast.

Aasta hiljem tuli ka Felly salaja oma poja juurde Velisele, kuid arreteeriti uuesti ja viibis Narva vanglas. Kalle

kadumine Kirovi oblastist jäi aga kuidagi märkamatuks. Nii ta käiski koolis Velisel. 1949. aasta märtsiks oli Velise mõisa valitsejamajast omanikele kasutada jäetud kaks tuba, köök ja abiruumid.

Kuus tuba rekvireeriti ja talu maade, majandusruumide ning loomade baasil oli moodustatud Velise Hobulaenuuspunkt. Salumäel elanud tütar Leida koos abikaasa Jaaniga varjasid end võimude eest juba alates 1944. aasta septembrist Kullamaa kihelkonna Viita küla Ahtama talus.

Järgnevad sündmused kirjutas oma mälu järgi üles Vesse Joonson 58 aastat hiljem 24. märtsil 2007. aastal: “Kogu pere magas neljakesi

ühes toas. Kalle ja mina, nagu tavaliselt, ühes voodis. Ühel hommikul äratasid vanad meid tavalisest varem, õhus oli tunda ärevust. Vanaisa peatus sageli akna juures ja vaatas möödasõitvaid veoautosid. Neid liikus suunaga Päärdu poole millegipärast tavalisest sagedamini. Pärast kiiret ja närvilist hommikueinet palusid vanad meid minna Velise alevikku (umbes 3 km), et sealt ühest rätsepapereest ära tuua Kalle uus talvemantel. Vanaisa ütles lahkumisel, et ärge väga kiirustage ja kui nendega on midagi juhtunud – mingi meie ilusasti üle jõe Kustase juurde. (Gustav Mursak oli kohalik põllutööline ja puusepp, Tamme talu lehestunud pere-

Vanaisa Hans Joonson ja tütrepoeg Kalle 1949. aastal. Tagapool on hobulaenuuspunkti vene rahvusest töötaja poeg (nime ei teata).

Fotod VESSE JOONSONI erakogust

naise elukaaslane, populaarne külaviiuldaja ja Hans Joonsoni truu sõber.)

Ei mingit hala ega paanikat. Ilmselt oli inimeste vastupanuvõime murtud: ümberringi oli toimunud ja toimus edasi midagi nende õiglustundele ja elukorraldusele täiesti arusaamatut ja vastuvõetamatut.

Tagasi jõudes oli sissepääs Joonsonite eluruumidesse lukustatud ja tembeldatud paberiga kinni kleebitud. Meie ümber sädistasid hobulaenuuspunkti juhtkonna liikmed, et oh jah, näe tulid ja viidi. Avati siiski rahulikult uks ja lasti sealt võtta oma riidehilbud ning isiklikud asjad.

Aitajad aga hoiatasid, et mitte midagi vanaisa-vanaema asjadest ei tohi kaasa võtta, kõik on „ülesse“ kirjutatud. Teadsin juhuslikult, et nurgas vanade riiete taga rippus vana tsaariaegne binokkel. Võtsin selle ja küsisin oma aitajatelt, et kas see on ka tõesti „ülesse“ kirjutatud. Nad eitasid seda kohmetult. Põrandalt lubati ära korjata

ning kaasa võtta ka sinna laiali loobitud sõja- ja riigilaenuobligatsioonid. Siis keerati uks jälle lukku. Nii lihtsalt ja kiiresti jäimegi ilma oma vanavanematest ja kodust.

Läksimegi Tamme Kustase juurde, kes võttis meid vastu kui oma poegi ja viis hobulaenuuspunktist laenatud hobusega järgmisel päeval Pae küla jaama rongi peale. Kustas oli olnud mõisas, kui küüditajad tulid. Vanadel Joonsonitel polnud eelmisest leivatest midagi suurt järel olnud, seetõttu rutanud Kustas Tammele, keeranud seal värskest leivatest veel soojad leivad teki sisse ning jõudnud need teele kaasa anda.”

Hans ja Marie Joonson küüditati 1949. aastal. Hans suri Novosibirski oblastis 22. mail 1951. Marie tuli 1954. aasta kevadel Siberist tagasi ja suri sama aasta 25. juunil Tallinnas.

Vesse Joonsoni mälestuste põhjal Sillaotsa talumuuseumi pedagoog Liivi Miil

Vaimõisa Ameeriklane – C

Jaanus Kiili

Perekonnast, lapsepõlvest ja...

1784. a suvel saabus lihase-line ja mehelik 31-aastane Ühendriikide Iseseisvussõja veteran Vaimõisa, kus elas ema Ulrike ja õde Helena. Isa oli surnes pärandanud oma mõisad Eestis olnud nooremale vennale Karlile ning Gustavile oli "reserveeritud" 1774. aastal Wetter-Rosenthalidele läinud Velise mõis. Järgmisel aastal ostis Gustav H. von Rosenthal major Otto Eberhard von Hoyningen-Huenelt ka Jädivere mõisa. Loonud oma tulevasele elule majandusliku aluse, astus Gustav von Wetter-Rosenthal lühikeseks ajaks Vene riigi teenistusse, kuid lahkus peatselt majorina erru ning tuli tagasi kodumaale. Keisrinna oli antud, mis tema kohus, nüüd oli aeg täita oma kohus perekonna ees.

Käikudel sugulaste juurde Vigalasse oli naisevõtu eas mehele silma jäänud omaniku 20-aastane vennatütar Katharina Juliane, kellega ta 1786 abielluski. Perre sündisid õige varsti tütar Margaretha Eleanore Juliane (1787), poeg Gustav Adolf (1788) ja Karl Gotthard (1789), nooremad õed Katharina Gustavna (1791) ja Juliane Elizabeth (1793).

Endise sõjamehe elu sujus vaikselt ja rahulikult perekonna, sugulaste ning tuttavate ringis, oma mõisaid majandades. Majanduslikest probleemidest ei lasknud ta end haarata, haritud vaimu toitis ta matemaatika ning vanema ja uuema kirjandusega. Naabrite arvates oli ta meeldiv põllumees ja perekonnaisa. Oma kindralilt oli ta saanud teate, et teda ootab Ühendriikides riigi valitsuselt Iseseisvussõja osavõtjale eraldatud maavaldus, mida esialgu jäi hooldama William Irvine.

Pöördeliseks senises elus sai 1795. aasta - senine maailm hakkas muutuma. Haigestus ja suri tema noorem vend Karl, kes juhtis Vaimõisa ja Orgita mõisa. Gustav oli näinud palju surma Ühendriikides, kuid noorema venna ootamatu kaotus oli raske löök – talle olid jäänud vaid tema ema, abikaasa ja lapsed, sest ka noorem õde oli surnud Vaimõisas 32-aastasena viis aastat varem. Paratamatult sigines mõte, et tema on järgmine. Ameerikast tulnud kirjas teatas kindral, et ta on ostanud John Rose'ile Ohios maad juurde – meie kangelane polnud jättnud mõtet naasta Ameerikasse, uude ja vabasse maailma. Seni aga nõudsid kohustused oma osa.

Kapitalism tungis Eesti-

maale ning feodaalajastust pärit suhted ei pidanud enam vastu. Mõisate laostumise kõrval hävisid kehaliselt ja kõlbeliselt ka talupojad. Vanade reeglite järgi ei suutnud oma elu korraldada ka küla-kogukond ise – kõikidele lihtsalt ei jätkunud maad (elukohti) ning tulemuseks oli valla noorte meeste massiline andmine Vene armeesse nek-rutiks kogukonna enda poolt, vallaelanike lahkumine-müümine teistesse piirkondadesse kohaliku olukorra kergendamise lootuses.

Kuid see kõik ei õigustanud end. Kriis ainult süvenes ning üha enam kerkis päevakorrale arengut pidurdava pärisorjuse kaotamine, mida toetasid ka välismaalt Venemaale ja ka Balti provintssidesse jõudnud valgustuse ideed.

Gustav von Rosenthal sattus juhuslikult 1802. a asendama ajutiselt puuduvat kohtunikku Läänemaa Meeskohtus – segaduses ja ummikusse sat-

Avaral Venemaal oli piisavalt palju mõjukaid jõudusid, kes soovisid pärisorjuse jätkumist ning püüdsid võimaliku Balti eeskuju tekkimist igati takistada.

tunud aadelkonna ette tõusis kaasaegsete mälestuste järgi üllatavalt kõrge lennuga Kotkas, kes tõmbas endale üldise tähelepanu, kõik jälgisid teda säravate pilkude ja lootusega – vahest suudab Ameeriklane oma uute ideedega, oma uue olemisega ühiskondlik-poliitiliselt ning selle tulemusel ka majanduslikult stagneeruvale Eestimaa-le anda uue hingamise, uue alguse parematele aegadele.

Kõik polnud sellega nõus – avaral Venemaal oli piisavalt palju mõjukaid jõudusid, kes soovisid pärisorjuse jätkumist ning püüdsid võimaliku Balti eeskuju tekkimist igati takistada. Algas suur ja visa võitlus.

Uued talurahvaseadused

1784. a jõudis Gustav von Wetter-Rosenthal tagasi Vaimõissasse ning üsna loomuliku sammuna asus ta suhtlema oma sugulaste Uexkülliidega Vigalas. Millest mehed rääkisid, on täna raske öelda. Ilmselt siiski arutati, mis ja miks Ameerikas juhtus, milles seisnes Ühendriikide aluseks olev idee inimeste õigustest, võrdsusest, vabadusest. Võib ainult oletada, millist mõju avaldasid need ideed uut otsivatele Vigala Uexkülliidele.

1789 andiski onu Berend

Rosenthali kabel 1975. aastal. Praegu on sellest kabelist vähe alles jäänud.

Foto Sillaotsa Talumuuseumi kogust

Johann VI von Uexküll välja nn Vigala eraõiguse, seaduseaamatu Vigala talupoegadele. See oli oluline samm fikseerimaks kirjalikult seni peamiselt suulisele tavaõigusele rajatud suhteid mõisa ja küla-kogukonna, kogukonna eri liikmete, mõisa ja taluperemeeste vahel. Kahjuks polnud aga autorile antud aega oma seadusi Vigala maadel rakendada, see sai tema järglase, Berend Johann VII von Uexkülli tööks. Küll aga sai Vigala eraõigus otseseks allikaks ja struktuuriks eeskujuks teistele Eestimaa talurahva eraõigustele ning see mõjutas ka hilisemaid talurahvaseadusi.

1790. aastatel olukord suurel Venemaal muutus – Prantsuse revolutsiooni hirmus püüti ka siin reforme läbi viia. 1795 tuli talurahva küsimus arutlusele Eestimaa Maapäeval. Küsimuse algatas Püha ja Pagari mõisa omanik krahv O. M. von Stackelberg, keisrinna kammerherra ja saadik, kuid selles nähti valitseva keisrinna kindlat soovi, et olukorra leevendamiseks Eestis tegeldaks. Siis saanuks siinseid kogemusi rakendada kogu Venemaal.

1795. aasta Maapäev otsustas, et mõisaomanikud ei tohi oma talupoegade käest nõuda rohkem kui senised vakuraamatud lubasid; abitööde nõudmine peab olema piiratud ja neid tuleb muul kombel ära tasuda; kõik talupoja liikuv varandus (hobused, loomad, raha, vili), mis ta ise on nõutanud või vanematelt pärinud, on tema isiklik omand ning mõisnik ei tohi seda endale võtta, kui talupoeg kõik oma kohustused mõisa vastu korralikult on täitnud; kui talupoeg raskemaid süütegusid korda saadab ehk en-

nast sugugi ei paranda, siis võib mõisnik ta ära müüa, kuna muidu üksikute talupoegade müümine keelatuks tuleb tunnistada.

Enne otsuste teatavaks tegemist talurahvale otsustas rüütelkonna konvent koguda kõikidelt mõisaomanikelt andmeid talurahva kohuste korraldamisest eri mõisates ning siis töötada välja üldine regulatsioon. Asjad aga ei läinud nagu kavatsatud: 4. novembril 1796 Katariina II suri ning troonile sai tema poeg Paul I. Kõik algas otsast peale.

Ebakindlad majandusolud viisid selleni, et senine maa-majandus hakkas lagunema – sisuliselt polnud ei mõisaomanikul ega taluperemehel enam suuremat huvi oma valdusi majandada. Mõned omanikud tõmbusid oma mõisasse ja püüdsid iga hinna eest vana moodi jätkata, teised aga andsid mõisamaad rendile ning kolisid ise ära linnadesse. Pealinnas Peterburis ja/või välismaal elades kaotas see osa mõisaomanikke järjest rohkem ühenduse oma Balti mõisatega, andis maad talupoegadele rendile ning lootis üha suuremale raharendile – see vähem osa mõisaomanikest mõistis suurepäraselt kapitalismi ja palgatöö olemust ning kogu küsimus seisnes selles, kuidas Eesti- ja Liivimaa talurahvast vabastada suure Venemaa mõisaomanike enamiku vastuseisust hoolimata.

1800. a veebruaris valiti rüütelkonna peameheks reformimeelne, Leipzgis ning Göttingenis õppinud Jakob Georg von Berg. Järgmise aasta märtsis sai Venemaa uueks valitsejaks noor ja energiline Aleksander I, tsaar, kes soovis oma kodumaad moderniseerida ning reformida

Prantsusmaa ja Inglismaa eeskujul. Tänu oma prantslasest õpetajale oli ta vaimustuses prantsuse valgustusaja ja revolutsiooni ideedest.

1801. a valitses Eesti mõisaomanike seas talurahva koormiste ning isikliku vabaduse suhtes selgelt kaks erinevat seisukohta – üks oli konservatiivne ja püüdis olukorda leevendada järk-järguliste muudatustega, teine pool, kuhu kuulusid ka Vigala uus majoraathärra Berend Johann VII von Uexküll ning Gustav von Wetter-Rosenthal Veliselt, pooldasid kiiremaid muudatusi.

Mõned omanikud tõmbusid oma mõisasse ja püüdsid iga hinna eest vana moodi jätkata, teised aga andsid mõisamaad rendile ning kolisid ise ära linnadesse.

Juba mais tuli Peterburis Venemaa riiginõukogus arutlusele seadus talupoegade müügi keelamisest. See lükati küll tagasi, kuid Eestimaa sai Peterburist selge signaali: kohaliku olukorra kontrollimiseks ning oma positsiooni säilitamiseks tuleb haarata initsiatiiv ning asuda aktiivsemalt uuendusi ette valmista ning realiseerima. Selleks sai Kandle mõisa omaniku P. F. Löwis of Menari ja K. von Stackelbergi kiri Aleksander I-le 1801. a lõpus talurahvaküsimusest Eesti-

maal koos ettepanekutega selle muudatusteks.

Sisuliselt oli vaja lähe-neval Maapäeval küsimuse arutlusele panemiseks tsaari isiklikku heakskiitu, et vältida takistusi toleaege Eestimaa kindralkuberneri poolt. Seda sammu oli soovitanud ka Eestimaa Rüütelkonna peamees Jakob Georg von Berg, kes tegeles mõisate krediitikassa rajamisega ning sellele keskvalitsuselt madalaprotsendilise laenu taotlemisega ning viibis seetõttu sageli Peterburis. Ta tundis sealseid olusid ning teadis ka tsaar Aleksander I seisukohi talurahvaküsimuses.

Asjad ei sujunud aga soovitud kiirusega – majanduse olukord üha halvenes, hädasti oli vaja lahendada nii odava krediidi kui ka talurahvaküsimus. Rüütelkonna peamehe ettepanekul otsustas maanõunike koosolek 27. mail 1802 kokku kutsuda erakorralise Maapäeva krediitikriisi ning talurahvaküsimuse otsustavaks aruteluks. 18. juunil 1802 kokku tulnud Maapäev otsustas, et vanade 1795. aasta otsuste alusel tuleb välja töötada mõisaomanike ja talupoegade suhteid korrastav regulatiiv. Selle põhiseisukohad olid järgmised:

1. Talupoegadel on õigus oma liikuvale varale talu inventari kõrval.

2. Talud jäävad pärandatavalt ja võõrandamata nende harijate kätte, kuni pärijad suudavad seda pidada; talupidajad ei tohi ilma tema nõusolekuta harimata maale asetada.

3. Tuleb asutada talurahvakohus kogukonna siseasjade tarbeks, kihelkonnakohus ja talurahvakoolid. Kohtu ühe liikme nimetab härra ja kaks valivad taluperemehed endi hulgast ning kinnitatakse härra poolt. Kohtunik ja kaastustjad teenivad elu aeg.

4. Konvendile jääb õigus talupoegade liigränka kohustuste koormat kahandada ja vakuraamatuid parandada.

Talurahvaseaduse koostamist juhtis Rüütelkonna peamees ning koostajate seas oli enamik toleaegeid uuendusmeelseid mõisaomanikke: Peter von Brevern-Koil, Georg Gottlieb Engelbrecht von Meyendorff Salutagusest, Dietrich Reinhold von Wrangel Sõmerpalust, K. G. von Toll Ruilast, kuulsa bioloogi K. E. von Baeri isa Magnus Johann von Baer Piibe mõisast, Karl Johann Harpe Kaulepi mõisast, Berend Johann VII Uexküll Vigalast, Gustav Wilhelm von Fersen Sipast

25. septembril 1802 kinnitas tsaar Eestimaa Maapäeva ettepanekud talurahva olukorra kergendamiseks (Igga-

Gustav von Rosenthal 2.

üks...“). Näis, et asjad hakka-
vad Eestimaal liikuma pare-
muse poole nii isiklike vaba-
duste kui ka majanduse aren-
gu mõttes. Viimast ergutas
oluliselt ka 15. oktoobril te-
gevust alustanud aadli kre-
diitkassa, mis sai keskvalit-
suselt 2,5 miljonit rubla laenu
ning asus aktiivselt rahasta-
ma Eestimaa mõisate moder-
niseerimist kapitalistlikeks
põllumajandusettevõteteaks.
Kassa juhiks sai Jakob Georg
von Berg.

Nüüd ärkasid ka vanameel-
semad mõisaomanikud. Nen-
de hinnangul oli Maapäev lii-
ga kaugele läinud, talurahvas
polevat võimeline sellisteks
uuendusteks kapitalismi vai-
mus. Aja võitmiseks tegid nad
ettepaneku otsust üldse mitte
talurahvale teatada või siis
sellega vähemalt viivitada.

Vastutegevust toetasid ka
vanameelsed tegelased tsaari
vahetus lähiringkonnas – nad
kartsid Eesti- ja Liivimaa
muudatuste võimalikku mõju
ning talurahvarahutusi Vene-
maa kubermangudes. Tsaar
polnud asjade aeglase kulge-
misega rahul ning oma kirjas
Liivimaa maamarssalile Fr.
Sieversile nõudis ta reformide
jätkamist – talle oli vaja edu-
kat juhtumit Sise-Venemaa
tarbeks!

Muudatused kuulutati
1803. a jaanuaris avalikult
välja ning rüütelkond asus
tegema ettevalmistusi edas-
pidisteks uuendusteks välti-
maks keskvalitsuse vahele-
segamist Eestimaa asjadesse
ning säilitamaks traditsioon-
ilist Läänemere provintside
algatusvabadust. Uuenduste
jätkamist soosis ka majan-
duspoliitiline olukord – Napo-
leoni sõdade tõttu suurenes
välismaine nõudlus teravilja
järele, eriti Inglismaal. Sama-
saa polnud aga talurahva
enamikul mingit huvi oma
majapidamist arendada –
majandus tammus paigal!

**Rüütelkonna peamees
Rosenthal 1803–1806**
5. veebruaril 1803 avati regu-
laarne Eestimaa Rüütelkon-
na Maapäev Tallinnas. Esi-
mene oluline teema oli uue
peamehe valimine, sest J. G.
von Bergi kolmeaastane töö-
periood oli lõppenud. Peamine
kandidaat sellele kohale oli
Läänemaa Ameeriklane, sil-
mapaistev ning oma briti ning
omapärase iseloomu tõttu
tuntud Gustav von Rosenthal.
Ise ta peameheks hakata ei
soovinud ning rääkis sellest
briti uhkuse ja otsustava
kindlusega ka oma esimeses
kõnes kogunenud rüütelkon-
nale: härrad, te pole õigesti
valinud! Ja kuulutas, et ei saa
seda valikut vastu võtta, osa-
liselt tingituna kodustest as-
jaoludest ja oma põhimõtte-
test, mis selle ametiga alati

ei sobi kokku. Ta palus kaalu-
da teisi kandidaate, kuid kõne
tuli kuumast südamest täis
vaimu ja jõudu ning andis
vastupidise tulemuse. Ro-
senthal sai vastuseks tormi-
lise aplausi, kuid otsustas
siiski linnast lahkuda. Maa-
päev aga ei loobunud oma val-
imisotsusest ning saatis talle
ratsakulleri järele palve/kut-
sega ilma viivitusega koosole-
kule tagasi tulla.

Seisus kohustab – ning
Rosenthal tuli tagasi ja võt-
tis talle usaldatud auameti
vastu. Oma „troonikõnes“ rõ-
hutas ta, et tema teadlikult
ja kindlalt tõe ja õiguse põhi-
mõtetest kõrvale ei kaldu. Ta
rääkis harjumatult kindlalt,
briti energilisusega, elavalt,
liigutavalt ning temas nähti
juhti, kes suudab maa viia
uuele arengule! Ka Peterbu-
rile ning Liivimaale anti selge
signaal – Eestimaa rüütel-
kond soovib vajalikke uuendu-
si ise jätkata!

Uue peamehe ettepanekul
moodustati nn reguleerimis-
komisjon, mille ülesanne oli
talurahvakoormiste (täna-
ses tähenduses maksude) kind-
laksmääramine, talude ma-

**Ka Peterburile
ning Liivimaale
anti selge signaal
– Eestimaa rüütel-
kond soovib
vajalikke uuendu-
si ise jätkata!**

jandusliku seisu ja kogukon-
na ees seisvate kohustuste
seostamine ning talurahva-
seaduse eelnõu loomine järg-
miseks maapäevaks. Maa-
päeva vaheajal juhtis koha-
likku vabatahtlikku oma-
valitsust peamees koos maa-
nõunikega. Peamehena töötas
Wetter-Rosenthal südamega
ning iseloomukindlalt. Väsi-
matult tegi ta peaaegu kõik
ise. Tema kõned olid täis vai-
mu ja jõudu. Teda iseloomus-
tas ka sarkasm ja peenike
pilge kõnes ning kõlav naer.
Ta on oma tegevusega ning
kaastöötajatega rahul – kodu-
maa teenimine oli aadlimehe
aukohus.

Rosenthal valmistas isikli-
kult ette 1804. aasta talurah-
vaseaduse, mis tugines küli-
mitmõõdule talupoegade
koormiste määramiseks. Ta
pidas Peterburis oma ettepa-
nekust ingliskeelse ettekande
ka anglofiilist ja valgustus-
ideedest vaimustunud noore-
le tsaarile. Meeste vahel sigi-
nes sõbralik vahekord - oma
lääbireisil viis Aleksander I
rüütelkonna peamehe Jõhvi
postijaamas kõrvaltuppa,
haaras tal ümbert kinni, lu-
bas oma käe anda, et selle uue

regulatiivi läbi talupoegade
olukord Eestis tõesti ka pa-
raneb. Hoolimata soojadest
suhetest, ei võtnud Rosenthal
vastu talle tsaari tehtud soo-
dustuste pakkumisi, sh ka
tütrelle kohta õukonnas. Siis-
ki pööras Aleksander I talle
jätkuvalt tähelepanu. See
ilmnes suurtel manöövritel,
kuhu kindral von Osten-Sac-
ken oli ka Rosenthali kutsu-
nud, andes talle ühe oma ho-
bustest ning olles riietunud
lihtsasse sinisesse frakki. Seal
vestlesid peamees ja
tsaar omavahel inglise keeles
üle poole tunni manöövril
viibinud kindralite ja minist-
ri imestuseks.

Keskendumine oma kohus-
tustele kodumaa ees ei või-
maldanud lõpetada kodumõi-
sa Velise uue eluhoone ehi-
tust ning haige abikaasa pidi
palju olema ükski.

8. veebruaril 1804 algas era-
korriline Maapäev, mis võt-
tis uuendusettepanekud vas-
tu. Nendega kutsuti ellu talu-
rahvakohus ja talurahva val-
lavanem, moodustati mõisa-
vallad koos taluperemeeste
seast valitud vallavanemate-
ga. Siiski jäid talud välja
mõõtmata, nende maad hin-
damata ja seega ka talurah-
va vakuraamat ehk kohus-
tuste määratlemine kehtes-
tamata. See kõik takistas
uue seaduse tegelikku raken-
damist. Ka jäid talupojad
suuresti oma maaga seotuks,
mis viis aja jooksul taluko-
htade defitsiidile. Samas lei-
dis maanõunike kogu, et mõi-
sa ja talupoja suhet pole veel
võimalik rahalisele rendile-
pingule rajada, sest maa pole
oma majanduslikus ja kul-
tuurilises arengus veel vajali-
kule tasemel jõudnud – ta-
lupojad polnud võimelised
vajalikus koguses kaup suh-
teliselt tagasihoidlikku are-
nenud vabaturule tootma. Nii
säilis ka teorendi võimalus ja
seda rakendati ulatuslikult.
Teotööle ei läinud loomulikult
taluperemees ise, vaid maa-
ta teomhed.

Rüütelkonna peameest sel-
line uuenduse takerdumine ei
rahuldanud ning tema ette-
panekul moodustati komisjon
erinevate seisukohtade üht-
lustamiseks, eriti üldise va-
kuraamatu kehtestamiseks.
Seadus valmis küll 14. mär-
tiks, kuid Maapäev läks laiali
ning jäi seetõttu mõisaoma-
nikele vabatahtlikuks raken-
damiseks, sest ta ei jõudnud
ametlikku (kohustuslikku)
seaduste kogusse.

Sama aasta 1. mail külas-
tab tsaar Aleksander I Tal-
linna ning rüütelkonna pea-
mees Wetter-Rosenthal kui
ametlik vastuvõtja annab
Maapäeva ettepanekud Ees-
ti talurahva vabastamiseks
tsaarile isiklikult üle. Kulub
veel kogu 1804. aasta suvi

ning palju isiklikku panust
Peterburis talurahvaseaduse
kooskõlastamiseks ja amet-
nikega asjade silumiseks.
Augusti lõpus sai uus seadus
tsaari n-ö ajutise kinnituse,
kuid kaaskirjas nõuti ka ko-
heseid muudatusi teatavates
punktides.

1. detsembril 1804 teatas
Stroganov Rosenthalile, et
uus talurahvaseadus tuleb
kohe maksma panna, kuid
maade mõõtmist (krun-
timist) tuleb ainult siis teha,
kui talupojad seda nõuavad.
Asja ametlikuks otsustami-
seks kutsuti kokku Eestimaa
erakorriline Maapäev, kus
lisaks uuele talurahvasea-
dusele võeti vastu määrused
talupoegade küttematerjali
küsimuses (viinapõletamine
ja manufaktuuritööstus olid
kaasa toonud terava kütte-
puude puuduse), määratleti
rannatalupoegade kohus-
tused ning sätestati, et talu-
poja nõudmisel tuleb maa
mõõdistada kuue aasta jook-
sul. Hiljem on seda otsust kri-
tiseeritud tahtliku venitami-
sena, kuid arvestada tuleb
siiski ka tol ajal valitsenud
majanduslikke ja kultuurilisi
olusid, eriti külakogukon-
na tugevat mõju talupoegade
isiklikele majanduslikele ot-
sustele.

Uus talurahvaseadus sai
lõpliku kinnituse ning see av-
aldati eesti keeles septembris
1805 (Eestimaa Tallorahwa
Seädus). Sama aasta lõpuks
oli juba 55% mõisatest uue
seaduse alusel talude vaku-
raamatud korda seadnud,
kuid rahu Eesti küladesse ei
saabunud – talupojad said
küll isiklikult vabaks, kuid
majanduslikult jääd mõi-
sast suurde sõltuvusse. Nii

**Uus talurahva
seadus sai lõpliku
kinnituse ning see
avaldati eesti
keeles septembris
1805**

mõnelgi pool tõi see kaasa
rahutusi, uut seadust kriti-
seerisid ka Tartu ülikooli õi-
gusteaduse professor Joh. Ph.
G. von Ewers ning Vardi mõi-
sa omanik ja saksa-eesti
näitekunsti alusepanija Au-
gust von Kotzebue. Viimane
võttis oma kriitika ja süüdis-
tused Rosenthali vastulause
järel siiski tagasi.

Eestimaa Tallorahwa Seä-
dus oli siiski omas ajas igati
asjakohane. Analoozne päris-
orjuse kaotamine toimus sam-
al ajal või isegi natuke hil-
jem ka Saksamaal ja Taanis.
Rootsis, Soomes ja Norras
olid aga alati olnud isiklikult
vabad talupojad.

1806. aasta veebruaris an-
dis Ameeriklane oma rüü-
telkonna peamehe ameti üle
noorele Vigala omanikule Be-
rend Johann VII von Uexkül-
lile, loobus ka maanõuniku
kohast ning teistest valita-
vatest ametitest ning asus
tagasitõmbunult elama oma
perekonna keskele Velisele.
Balti kodumaa ees oli oma
auvõlg tasutud ning nüüd võis
53-aastane pereisa kesken-
duda perekonnaelule. Tol ajal
ta veel ei teadnud, et Phila-
delphias oli surnud tema kind-
ral Irvine – teade jõudis Veli-
sele alles juunis 1806. Siiski
oli tal abikaasa, lootustandev
poeg ja kaks tütart.

Perekonnaelu

1806. aastal oli 19-aastane
Margaretha Ulrike kodus
ning 13-aastane Eleanore
Juliane õppis Peterburis Ka-
tariina II asutatud Smolnoi
instituudis, poeg aga õppis õi-
gusteadust Moskvas.

1807. aasta juunis abiellus
Margaretha Ulrike oma välja-
valitu Berend Robert von
Mohrenschildiga. Perre oli
oodata järelekasvu, kuid noo-
rik suri ootamatult 19. mail
1808. Tema jaoks püstitas
isa Alamaale nn Rosenthali-
de kabeli, kuhu hiljem sāngi-
tati teisedki pere liikmed.
Pole keeruline arvata, mil-
lised tunded valdasid isa, kes
oli kaotanud oma viiest lap-
sest kolm. Kuid saatusel oli
veelgi üllatusi: sama aasta
oktoobri alguses suri 43-aas-
taselt abikaasa Juliane. Te-
magi rahupaik on perekon-
nakabelis.

Napoleoni ajastu Euroopa
ei elanud hästi: mereblokaad
pärssis kaubandust ning ma-
jandus käis Eestimaal alla.
Inimestes hakkas kaduma
lootus paremale elule ja kesk-
valitsus oli pankroti äärel,
tsaar Aleksander I reformid
ei saavutanud loodetud edu
ning isegi tema nõunik krahv
Mihhail Speranski leidis, et
need on Venemaa jaoks enne-
aegsed. Maad võttis lootuse-
tus ja taandareng.

Gustav hakkas üha enam
mõtleva oma Iseseisvussõja
veterani valdustest Ameerika
kas kavatsusega kas sinna
ära kolida või siis valdus ma-
ha müüa. Kirjavahetus kind-
ral Irvine'i pojaga oli aga vae-
valine ning info aeglane saa-
buma – ümberasumise kavad
ei realiseerunud. Perekonna-
liikmete lahkumine teispoole-
susesse tõi kaasa mõtted pa-
ratamatust järgnemisest.
Valguskiir tuli 1809. aastal,
kui noorem tütar Eleanore
Juliane abiellus oma vanema
õe lese Berend Robertiga.
Üheksa kuu pärast sündis neil
tütar ning elu näis taas pöör-
duvat helgemasse poole.

Niipea kui tuli juriidiline
alus, vabastas Velise omanik

Gustav von Rosenthal oma
talupojad orjusest. Sellega
sai vähemalt Velisel lõpule
viidud juba nooruses alanud
võitlus üksikisiku juriidilise
vabaduse eest. Vananevale
mehele võis see olla suur
emotsionaalne hetk. Siiski
elas ta Velisel üksi nagu ere-
miit. Õigusteadust õppinud
poeg Karl Gotthard oli Vene
armees Poolas, tütar oma
uues kodus Kreutzhof Soo-
niste mõisas.

1812. a otsustas tsaar Alek-
sander I asuda aktiivsesse
tegevusse murdmaks Napo-
leoni mereblokaadi, mis oli
oluliselt kahjustanud Vene
majandust – polnud võimalik
eksportida oma tooteid, sh ka
vilja tolleaegsele kõige oluli-
semale eksportturule Inglis-
maale. Vene armees liikus
Poolasse otsustavaks kohtu-
miseks Napoleoniga. Viima-
ne tahtis ühendada kogu Eu-
roopa ühe valitseja ja ühe
raha alla, aga Aleksander soo-
vis näidata, et keegi ei saa
purustada Emakeist Vene-
maad. Ka Gustavi poeg Karl
oli Poolas...

Vene armee käsi ei käinud
hästi ning pärast Borodino
lahingut jäeti maha ka Mosk-
va. Napoleon leidis eest põle-
va, inimtühja ja toiduta lin-
na. Külma talv aga lähenes
ning Prantsuse armee alustas
lahkumist läände, kannul
Aleksandri väed. Paraku –
Lützeni (või Leipzigi) lahin-
gus langes Karl Gustav von
Rosenthal. Isale oli see väga
raske löök, sest enam polnud
kedagi, kes kannaks edasi
tema nime ja pärandit. Elu oli
muutunud tühjaks.

Tütar sünnitas küll hulga
lapselapsi, kuid siis tuli tea-
de, et valitseja Aleksander I
on surnud, lahkusid ka kind-
ral Irvine'i lesk, naabrimees
ja kaasvõitleja Berend Jo-
hann VII von Uexkülli Viga-
last ning lõpuks ka noorim
tütar Eleanore Juliane. 75-
aastane Gustav von Rosent-
hal oli jäänud ükski – tema aeg
ja inimesed olid lahkunud!

1829. aasta juunikuus saa-
bus ka Ameeriklase aeg. Ta
maeti oma tütre ja abikaasa
kõrvale perekonnakabelisse
Allamaal. Kabeli hoolda-
jateks jäid mõisa töötajad,
hiljem suguvõsa liikmed Or-
gitalt, Sipast ja Soonistest.
Mõisa päris tütre tütar Kat-
harina Pilar von Pilchau.
Rosenthali kabeli kõrvale ra-
jas oma perekonna rahula
Velise hilisem omanik von
Maydell.

Täna on 20. sajandi al-
guses hooletusse jäänud ka-
belist alles vaid müürikatked,
Rosenthali ehitatud peahoone
põletasid 1910. aasta märat-
sejad. Vähe on ka neid, kes
mäletavad Vaimõisas sün-
dinud Ameerika Iseseisvussõ-
ja kangelast.

Minu vanaisa Henno Gildemanni Siberi-mälestusi

Üles kirjutanud lapselaps
Mariann Peksar

Kodukoht Velisel

Elasin koos vanaisa ja vanaemaga 1949. aastal Velisel. Minu kodutalu Kristofre on päris Velise kiriku lähedal. Isa oli selleks ajaks juba 25 aastaks vangi mõistetud. Ema varjas end vanglakaristuse eest, mis talle oli määratud metsanormi mittetäitmisest pärast. Vanaema oli tollal 62aastane. Ta jalad olid väga haiged, nii et ta oli sunnitud liikuma kahe kepiga. Vanaisa oli 73aastane. Mina ise olin tollal 12aastane.

Kodust lahkumine

Küüditamisele eelneval öhtul imestasime vanaisa ja vanaemaga, miks Velisel nii palju automüra kostab, kuid me läksime rahulikult magama. Hommikul ärkasid koerte ägeda haukumise ja uksele pörutamise peale. Selleks ajaks, kui mina vanaema jutu peale riidesse sain, loeti meile ette väljasaatmise otsus, mis kuulutas meid eluks ajaks Eestist väljasaadetuiks.

Vanaisas kutsus küüditamisteade esile sellise protesti, et tema ei pannud ühtki asja kaasa selle poole tunni jooksul, mis anti aega asjade pakkimiseks. Kaasa sai võetud veidi jahu, mõni tükk liha, kasukad, saani- ja hobusetekid. Need panid kotti vene sõdurid. Küüditajate hulgas oli paar kohalikku meest, kes olid tol ajal rahvakaitstes.

Vanaema naer

Meid pandi koos varanatuksesega reele, mille ette oli meie oma hobune Ulmi rakendatud. Sõit läks kodutänavast välja Velise poole. Tol hommikul oli sula ja tihe udu. Kraavid olid vett täis.

Vanaemal oli mure lehmalüpsmise pärast ja ta hüüdis naabertalust mööda sõites valju häälega naabrinaist. Et tulgu ja lüpsku lehmad ära. Kohemaid tahtis kõige lähem sõdur käega vanaema suud sulgeda, kuid sõdur kaotas tasakaalu ja kukkus reelt maha otse truubi alla. Kraav oli aga vett täis ja veesi ulatus talle rinnuni. Siis vanaema naeriski selle kurva sündmuse juures täiest südamest.

Sõdur lõbutseb

Veliselt viidi meid autoga Haapsalu raudteejaama. Veoauto kabiini katusel istusid kaks sõdurit mingite pikkade püssidega. Meie muidugi autokastis, nii umbes kümne inimest.

Üks sõdur hoidis oma püssitoru otse ühe vanema mehe, kes istus autokasti põhjas, nina lähedal ja tundis rõõmu, kui auto rappudes püssitoru vastu mehe nina löi.

Ameerika abi

Pärast lõunat alustas rong Haapsalu raudteejaamast

sõitu. Minu vanaisa ja veel mõned vanemad mehed olid kindlad, et ega Ameerika luba venelastel eestlaste suhtes niisugust ülekohut teha. Et ameeriklased ei lase rongil üle Narva jõe sõita ja meid Siberisse viia. See lootus luhutus.

Rongisõit

Rongisõidust meenub vaguni-seina sisse väikese augu lõikamine, kust sai veidi välja vaadata. Ühe väikese trellitatud akna alla kõik ei mahtunud.

Samuti meenub vagunite all oma häda kükitamine ja jaamades kümnete rongide alt läbi ronimine tulise vee järel käies. Tulist vett sai raudteejaamades kraanist lasta.

Siber näib lapsele kurjana

Pärast kahenädalast rongisõitu peatus rong Tšulõmi jaamas, mis jääb Novosibirski linnast paarsada kilomeetrit läände. Seal laiusid ümberringi lagedad lumised väljad. Regede ette olid rakendatud väikesed karvased pika saba ja lakaga mongoolia tõugu hobused, kes tundusid mulle esialgu väga kurjadena.

Samuti pelgasin ma küüdimehi, kellest paljud olid Aasia inimestele omaste näojoontega. Nad kandsid väljastpoolt karvaseid koeranhkseid kasukaid, mütse ja labakindaid.

Veidi hiljem aga kogesin, et need inimesed polnud sugugi kurjad, ennemini tundsid nad meile kaasa. Olime ju suures enamikus vanad, naised ja lapsed. Ilmastik ei näidanud meile samuti lahketa palet. 15. aprillil oli lumi peaaegu sulamata ja öösi oli 15-20 kraadi külma.

Esimene uus kodu Siberis

Elukohaks oli meile määratud Kotški küla, mis asus Tšulõmi raudteejaamast veidi üle 100 kilomeetri otse lõunas. Seda küla läbib Karasuki jõgi, mis suvel ja talvel on kohati mõne meetri laiune, kuid kevadiste suurvete ajal paisub mitme kilomeetri laiuseks ja ujutab külad üle.

Meid majutati ruumi, mis oli olnud hobusetalliks. Sõnnik oli muidugi välja aetud ja laudpõrandad pestud, kuid hais jäi. Olime juba vagunioludega veidi karastunud ja see elamine ei tundunudki enam nii kole.

Järgnevad eluasememured

Hobusetallist asutati meid mõne kuu möödudes ümber majja. Selles majas saime elada järgmise aastani, kuni kolhoosi esimees leiutas, et pole mõtet hoida maja vanurite ja laste all, kellest tööinimesi pole. Olime seal majas umbes kümnekesi.

Kuigi esimees nõudis väga kurjalt meie lahkumist, ei

Velise kandi inimeste esimene eluase Siberis. Istuvad vasakult Maria Gildemann, Hans Joonson, Marie Joonson, Maria Karell ja Salme Allikveer Massu vallast. Seisavad vasakult Ado ja Henno Gildemann, Aadu, Kalju ja Juuli Palmer ning Elvine Laasi Massu vallast Virtsust. Seega – neist üheksa inimest küüditati Velise ja kaks Massu vallast. Nendest jäid Siberimaa mulda Hans Joonson, Ado Gildemann ja Elvine Laasi. Ülejäänud jõudsid tagasi kodumaale. Tänaeni elab vaid Henno Gildemann.

Veliselt pärit Hans Joonsoni matused Siberis 1951. aastal.

Fotod erakogudest

olnud meil kuhugi minna. Siis saatis esimees mehed meie ümber maja ära lõhkuma. Kui juba laeni jõuti, olime sunnitud oma kompsudega välja kolima, sest praht tuli kaela. Meid võtsid enda juurde elama ühed töajalulised eestlased, keda oli sunnitud laenuka tühja maja ostmaks.

Eesti kool ei saa vastu vene koolile

1949. kooliaasta algul hakati eesti lapsi koolidesse jagama. Meie Kotški küla oli raijoonikeskus, kus oli 2-3 algkooli ja ka keskkool. Eestist küüditamise ajal õppisin viiendas klassis, kuid vene õpetajad arvasid, et see vastab teisele klassile vene koolis. Mind pandigi kolmandasse klassi.

Paljud nooremad lapsevanemad protesteerisid sellise otsuse vastu ja said ka oma lapsed õigesse klassi. Mina olin niisuguseks asjaajamiseks liiga noor ning vanaemast polnud ka suurt abi.

Kiri

12aastase Henno kirjast oma tädile Eestis 23. augustil 1949. aastal Novosibirski oblastist Kotški külast

...Vanaema oli nüüd haige, kõht lahti, jäi nii nõrgaks, et ei jõudnud enam istuda. Käisime ambulantsis laupäeva õhtul härjavankriga.

Kolhoosi härjale ei antud nii palju aega, kui me arsti ootamiseks vajasime, viisin härja tagasi. Öösel tulime jala tagasi oma elukohta, istusime ja vaatasime tähti, siis tulime jälle ... Vanaema liikus kahe karguga ja kõndida oli vaja 3-4 kilomeetrit.

Kolme lehma on paha pidada

Niisiis alustasin õpinguid kolmandas klassis, mille olin Eestis kaks aastat tagasi läbi teinud. Vene keelt muidugi ei osanud ja istusin pool aastat niisama, enne kui hakkasin midagi mõistma.

Vaat siis klassijuhatajatunni, kui juba veidi vene keelt oskasin, küsiski õpetaja, miks mina ja minu pere Siberisse küüditati ja kas olime väga rikkad. Jutu sees tuli välja, et meil oli kolm lehma.

Siis kuulutas õpetaja kogu klassile, et näete, lapsed, kui paha on omada kolme lehma.

Kindral Joonsoni punased püksid

Elasime algul ühes toas Veliselt pärit Hans Joonsoniga, kelle vend oli Eesti Vabariigi ajal kindrali auastmes. Vist ratsaväekindral. Millegipärast oli selle kindrali uhke vorm venna juures ja küüditajad panid selle neile Siberisse kaasa. Oma varanatukest Siberis takseerides avas-

tasid nad selle vormi ja otsustasid maha müüa.

Enne müüki pani üks Eesti noormees, Ilmar Karell, nüüd juba meie hulgast lahkunud, selle vormi selga ja uhkeldas sellega külatänaval. Rahvast kogunes tema järel kõndima palju, peaaegu nagu oktoobridemonstratsiooni aegu. Vorm oli uhke: püksid punased ja kuub eest kardapaeltega kaunistatud.

Vanaisa surm

1951. aasta hilissügisel vanaisa suri. Leivasabas seistes kukkus ta rüseluses kõrgest trepist alla ja sellest kukkumisest ta enam ei paranenud.

Vanaisa kirst sai tugev. Kuna puumaterjali seal üldse polnud, ostime vanaemaga kirstu jaoks ühe lõhutud maja põrandalauad. Need olid seitsme sentimeetri paksused ja vaigused seederännilauad. Arvan, et arvestades sealset kuiva maapinda, on see kirst veel 50 aastat hiljem täielikult säilinud.

Äraelamine

Tänu minu isa- ja emapoolsetele tädidele, kes meid Eestist raha ja pakkidega abistasid, elasime ära suuremat puudust tundmata. 1954. aastal läksin uudismaale sovhoosi tööle, kus maksti juba ka rahapalka.

Uudismaa

Uudismaakampaania esimesel kevadel olin 16aastane ja esimest aastat traktorist. Pilt oli poisikese jaoks võimas, sest riik oli suutnud tohtu hulga tehnikat kokku ajada. Enne oli meie piirkond vaikne. Uudismaa harimisega tuli stepp traktoreid täis ja ka uue sovhoosikeskuse ehitus algas meie küla lähedal.

Tagasi Eestimaale

1957. aasta lõpul saime vanaemaga loa tagasi Eestimaale pöörduda. Raudteejaama oli üle 100 kilomeetri ja sinna sõitsime viljaveoautoga. Vanaema sõitis kabiinis ja mina viljakoorma otsas. Ilm oli küllaltki pakaseline, kuid kuna kodus saime rõõm oli suur, siis eriti külma ei tundnud.

Varjasin sõidutult väheste kompsudega, mis meil kaasa oli. Kõige suurem probleem oli vanaema vagunisse saamisega, kuna ta liikus kahe karguga. Perroon selles jaamas puudus ja Vladivostoki-Moskva reisirong peatus kolm minutit. Saime hakka-

ma. Siberist tagasi tulnud, asus vanaisa elama Läänemaal Virtsu, kus elab tänaseni.

Tekst on avaldatud Hanila Muuseumi Seltsi ja August Tambärgi nimelise Hanila muuseumi väljaandes "Viljariik I. Hanila ja Karuse ajalooradadel."

Hanila, 2003

Juuru vallavolikogu neljapäeval, 19. märtsil

Teet Teder

Juuru vallavolikogu algusajaks oli märgitud kell 14. Selleks ajaks veel kvoorumit koos ei olnud, aga kell 14.00,30 juba on. Kohale on tulnud kõik üheksa liiget.

Kõik volikogu liikmed nii täpselt ei jõudnud – volikogu esimees Hannes Vald ja volinik Tiit Peedu olid kohal juba vee- rand tundi varem. Peedul oli gi aega pahandada, et näe vallamaja seest korralikult remonditud, aga nagi ei ole, et saaks jope üles riputada. Varem jõudnutel oli aega sel- listest asjadest rääkida. Ka spordist ja majandusest rää- giti.

Volikogu tööga tehakse al- gust 14.04,15. Esimene töö on päevakorra läbirääkimine, mille täiendamiseks on saa- detud kaks ettepanekut. Esi- mene ettepanek võetakse maha. Sellega pidi aega ole- ma. Teine eelnõu ettepanek hääletatakse päevakorravä- riliseks. Vaieldakse, kas pan- na see kolmandaks punktiks või kuuendaks. Pannakse kuuendaks. Parandustega päevakord hääletatakse üheksa poolthäälega vastu- võetuks kell 14.08,16.

Istungi esimene päevakorra- punkt on Juuru valla 2009. aasta eelarve kinnitamine. Tegemist on kolmanda luge- misega.

Eelarve kannab ette valla pearaamatupidaja Agle Ro- mulus, kes räägib, et valla tulud on 2009. aasta eelarves 23 203 049 krooni, kulud 22 286 467 krooni ja selle hul- gas on ka reservfond summas 292 635 krooni. Finantseeri- mistehinguid laenude tagasi- maksete näol on 916 582 kroo- ni. Erinevatest numbritest räägitakse veel viis minutit ja eelarve kolmas lugemine vas- tavalt reglemendile lõpetat- takse üheksa poolthäälega. Seejärel hääletatakse, et eel- arve kinnitada. Jälle tõuseb üheksa kätt. Minnakse järg- mise punkti juurde.

Vallavanem Margus Jaan- son ei hakka määruse eel- nõud, mis puudutab valla- valitsuse hallatavate asutuste töötajate palgakorralduse

aluseid, ette lugema ja asub kohe küsimustele vastama. Võimalus eelnõu enne läbi lugeda oli kõigil.

Muudatusi määrusesse eri- ti palju ei tehta, ainult peda- googide palgamäärad on muutunud vastavalt alam- palgamäära kehtestamisele. Volinike pärimiste peale sel- gitatakse veel hooldekodu ju- hatajaga seotud küsimusi. Määrus võetakse vastu ühek- sa poolthäälega.

Volikoguliikmed on kõik ko- hal, aga vallavalitsuse read on hõredamad. Nii peabki val- lavanem järgmise punkti et- tekandmiseks ehitus- ja pla- neeringuspetsialist Riho Rüü- soni eest volikogult luba pa- luma. Volikogu lubab. Jaan- son räägib detailplaneeringu algatamisest Kõstri kinnistu maa-alal.

Vallavanem selgitab, et Kõstri kinnistu on kohe val- lamaja kõrval, ja näitab ak- nast selle suunas. Kinnistul asuvad hooned kuuluvad Juu- ru Mihkli kogudusele. Kogu- dus tahaks nüüd kinnistu kol- meks krundiks jagada: hoo- ned, transpordimaa ehk park- la ja elamumaa.

Sisu kohta volinikud kohe küsimusi ei esita, vaid haara- vad kinni vormistusest. Hil- jem tekib muidugi ka huvi, et mis nad sinna siis õigupoolest teha tahavad. Vallavanem lappab pabereid ja leiab, et üks kinnistu tahetakse teha väikeelamumaaks. Murese- ma paneb veel, kas vallama- jale ikka jääb parkla alles. Jaanson sõnul on sõlmitud kokkulepe, et jääb. Võõral maal sundida ei saa ja ainus võimalus ongi vaid kokkulep- peid sõlmida.

Hakatakse jälle hääletama. Redaktsioonilise paranduse poolt tõuseb üheksa kätt. Lei- takse ka õige kirjaviga. See lu- batakse vallavalitsuse poolt parandada ja eelnõu võib kin- nitada.

Enn Sassian ja Tiit Peedu.

Vallasekretär Liia Riisalu ja valla infospetsialist ja volikogu sekretär Anu Teras.

Ka järgmise punkti oleks pidanud Rüüson ette kand- ma, aga teeb seda taas valla- vanem. Arutama hakatakse eratee avalikuks kasutami- seks võtmist. Tee on Jaanso-

ni sõnul selline, mis õuesid ei läbi ja seetõttu võiks olla ava- likuks kasutamiseks. Elani- kud on hädas just talvel, kui põldudevaheline tee on tihti täis tuisanud. Vallavalitsus

on seda meelt, et peab elani- kele appi minema ja teed lah- ti hoidma. Volinikud muret- sevad aga raha pärast. „Palju see meile ikka maksma lä- heb?“ küsitakse. Tekkivad li- sakulud aga volinike meelt kalgiks ei muuda ja eelnõu poolt tõuseb üheksa kätt.

Palju küsimusi tekitab pä- evakorra viies punkt, mis kä- sitleb Juuru vallavolikogu alatiste komisjonide põhi- määruste kinnitamist. Ette kannavad volikogu esimees ja komisjonide esimehed. Küsi- musi ja ettepanekuid tuleb aga nii palju, et volikogu esi- mees paneb ette eelnõu tagasi võtta, teha see korrektseks ja uuesti arutlusele võtta järg- misel volikogu istungil.

Jätkatakse päevakorra- punktiga, mis istungi algul sisse hääletati. See punkt käsitleb Juuru valla veeva- rustuse ja reovee ärajuhtimise

teenuse hinna reguleerimise korra kehtetuks tunnista- mist.

Pärast pikka emotsioonide- ga pikitud arutelu tunnista- takse veele planeeritud abo- nementtasu 67 krooni kuus kehtetuks. Kaheksa volikogu liiget on poolt, üks vastu. Era- pooleluid ei ole.

Viimasest kirglikust päeva- korrapunktist tekkinud ele- vus ei taha sugugi lahtuda ja seepärast arutatakse veel üldi- disi küsimusi. Aru päritakse enamasti vallavanemalt. Ka seda uuritakse, mida valla- vanem haldusreformist arv- ab. Volikogu lubab sel tee- mal ka oma seisukoha välja öelda.

Juuru vallavolikogu kestab kokku tund ja 21 minutit. Hiljem kuulen, et nii kiiresti pole volikogu istungit tükil ajal peetud.

Ants Raismaa ja Rait Talvoja.

Juuru vallavanem Margus Jaanson.

Volikogu esimees Hannes Vald.

ARVO KULDKEPI fotod

Kaks tundi missikandidaatidega

Nädaline

Neljapäeva pärastlõunal külastas Nädalist grupp järgmisel laupäeval peetavaks missivõistluseks valmistuvaid tütarlapsi. Rääkisime aja- kirjandusest, ajalehtedest, meediast laiemalt ja tegime lõpuks ühiselt ka ajakirjanduslikku tööd, millest siin lugeda mõned valitud katked.

Ettepanek kirjutada mis- sinduse teemal Nädalisele uudislugu ehmatas alguses neidusid, kuid pärast vee- randtunnist pusimist selgus, et on hullemaidki tegevusi. Päris jänni ei jäänud keegi. Kenad tragid tütarlapsed olid – neid võib valima küll min- na.

Palusime missikandidaatidel ennast iseloomustada ning kirjutada, mida nad arva- vad missivõistlustest ja miks sellist konkurssi vaja on.

Iseloomustage ennast ühe lausega

Kadri: Olen 17aastane posi- tiivse ellusuhtumisega rõõmsameelne neiu.

Karina: Olen julge, särtsa- kas, aktiivne, positiivse ellu- suhtumisega tütarlaps.

Grete: Olen väga südamluk noor neiu, vanaema arvab, et olen liiga abivalmis.

Maie: Olen atraktiivne, rõõmsameelne ja otsekohene.

Kertu: Iseloomustaksin end kui sõbralikku, abivalmis ja aktiivset tüdrukut.

Carina: Iseloomustaksin en- nast kui lõbusat ja sõbralikku neiu, olen väga aktiivne ja ootan uusi väljakutseid. Sõb- rad ütlevad, et olen hea kuu- laja ning annan head nõu.

Mirjam: Mind iseloomustab iga päev uus lause, ka mind ajab see segadusse.

Kristina: Ma olen julge, abi- valmis ja lõbus.

Miks te tahate missiks saada?

Kadri: See tundus uus ja hu- vitav kogemus.

Karina: Minu jaoks ei olegi nii tähtis võit, pigem head mälestused missikarussel- list.

Grete: Kunagi pisemana unistasin sellest, kuidas kroon pannakse mulle pähe ning mu vanemad tunnevad suurt uhkust mu üle. Ja eks see annaks mulle palju enese- kindlust ka juurde, mis täna- päeva julmas ühiskonnas on väga vajalik omadus.

Maie: Missivõistlustel ot- sustasin osaleda, et saada juurde uusi kogemusi ning panna ennast proovile.

Kertu: See oli väiksena mu suureks unistuseks. Aga nüüd - et saada uusi kogemu- si ja ennast proovile panna.

Carina: See annab palju uusi kogemusi. Ennekõike aitaks see tõsta enesekind-

Kollektiivsete ajakirjanduslike tekstide kirjutamine kulges kevadiselt rõõmsameelse sädistamise saatel. Mingit konkureerimist ei olnud – keegi ei varjanud oma loomingut kiivalt küünarnukiga naabrite eest, pigem püüti kirjatöös üksteisele hoopis toeks olla.

ARVO KULDKEPI foto

lust ja julgust. Loomulikult on ka äärmiselt tore lõppvõistlu- sel teiste keskel särada ning mõelda, et „ära tegin“.

Mirjam: Iga väike võit on osa suurest õnnest.

Kristina: Miss olla on uhke. Teistele eeskujuks olemine on tõeline au.

Miks peaks missivõistlusi praegu veel korraldama? Mida need annavad?

Kadri: Kindlasti on iga tüdruk vähemalt korra unis- tanud missiks saada ja on hea, kui tal on võimalus vähe- malt proovida missiks saa- mist. Võistlused annavad või- maluse eneseteostuseks, õpe- tavad ennast ja ka teisi pisut kriitilisema pilguga vaata- mata ning tänu võistlustele olen saanud palju uusi tutta- vaid.

Karina: Missivõistlusi peaks korraldama kas või sellepärast, et õppida ära kõr- gete kontsadega käimine. Missivõistlused annavad juurde julgust, enesekriitili- sust ja 9 uut sõpra.

Grete: See on uskumatu, kui palju see juba praegu on juur- de andnud. Tunnen ennast palju naiselikumana, sest vii- maste kuude jooksul on ainult sisendatud, et selg sirgu, rind ette jne. Selliste asjade peale niisama ise ei mõtle, sest on ju palju muudki teha. Nii et, Eestis, kui tahad, et sinu tüt- red oleksid maksimaalselt naiselikud, graatsilised, siis

Hetk kujundaja arvuti juures: „Kas see ongi siis ajaleht?!“

SIIM SOLMANI foto

propageerige missivõistlusi. Ja olge head, sponsoreerige ka.

Maie: Missivõistlusi peaks korraldama, sest sealt saa- vad noored neid põnevaid kogemusi. Missivõistlused annavad hea võimaluse ene- seteostuseks ning palju uusi erinevaid oskusi.

Kertu: See on huvitav ja an- nab tüdrukutele võimaluse ennast proovile panna. Mis- sivõistlused annavad tüdru- kutele uusi tutvusi, julgust ja ka suhtlemisoskust avalik- kusega.

Carina: Missivõistlusi tu- leks loomulikult edasi korral- dada, kuna see võimaldab ta-

valistel maakondade neiu- del särada ning ennast esile tõs- ta. Missivõistlustel osalemi- ne on kindlasti tohutult suur kogemus. Võistlustel on või- malik leida uusi huvitavaid sõpru. Käime paljudes erine- vates kohtades ning oman- dame teadmisi. Ühesõnaga, sirgume ilusateks, vastutus-

tundlikeks neiuks.

Mirjam: Need annavad lõ- bu, kogemusi, rõõmu, pingeid, peavalu. Tegelikult oskan ma kindlasti anda sellele hea vastuse tulevikus.

Kristina: Et väärtustada naisi. Need annavad julgust, enesekindlust ja kindlasti palju häid kogemusi.

RAAMATUARVUSTUS

Kildudest kokku pandud spordi alguslugu

Heino Laipea

Kogenud kirjamehe Hans Treimanni raamatut „Raplamaa spordilugu“ lugedes on kahju, et see nii ruttu lõpeb. Tahaks edasi lugeda, vaadata nagu filmi. Seda ei juhtu iga raamatu puhul, et näed sõnade taga selget pilti.

Üks neist piltidest on noorest võrkpallurist Alfred Viirsalust, keda mäletan isegi hilisemast ajast.

Raamatus meenutatakse, kuidas „Spartaki“ võrkpallur Viirsalu Alf kiirustas enne Odessasse üleliidulistele võistlustele lendu kodus veel üht ristikurõuku tõstma - ka palliplatsil oli ta tõstja.

Selle Odessasse sõidu kohta on raamatus Hans Makuse meenus: „...ja kui ta lennuväljale jõudis, tõusis lennuk juba teiste palluritega õhku.“

Hans Makuse kirjeldusest veel: „1947. aastal pani Rapla „Spartak“ välja 120-liikmelise sportlasperi. Neid jätkus nii maakonna kui ka vabariiklikele võistlustele. Ühel ja samal ajal võtsime osa mitmest üritusest. Nii näiteks mängis võrkpalli esindusmeeskond Pärnus suvespartakiaadil, dubleerivad koosseisud aga pidasid pallilahinguid Harjumaa meistritiitlile Kohilas. Võtsime sel aastal osa umbes 40 üritusest.“

Tundub, et ka meenutuste kirjutajatel on käes autorile omane humoorikas stiil. See teeb lugemise kergeks. Nimesid, detaile ja seiku on kõvasti. On neid, mis sobivad hoo bilt mälumänguküsimusteks. Targu on aga autor pealkirjas vältinud sõna ajalugu, nii nagu paljud teised mitteaajaloolased enda kirjutatud trükistel. Raamatus pole ka väsitavat statistikat, vaid soravalt edasi antud lugu.

Kõik omaaegsed spordikantsid on leidnud koha: Keava, Velise, Haimre, Vigala, Raikula, Hagudi, Kehtna, Juuru, Kaiu, Kohila, Ingliste... Neid kohti võib seada üht- või teistpidi järjestusse, summa ei sõltu liidetavate järjekorrast.

Tuntumate sportlaste kohta on nappide ridadega kirjas ka nende edasine elutee. Nii on juttu poksija Anton Raadi-

Raplamaa spordilugu kuni 1950. aastani
Autor Hans Treimann
Kujundaja ja külendaja Urmas Minn
Väljaandja Rapla Maakonna Spordiliit
Trükk Vali Press OÜ

Raamatu esitlusel vahetasid muljeid kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupi esimees Annelis Kõiv ja raamatu autor Hans Treimann. Tagaplaanil raamatu kujundaja ja külendaja Urmas Minn.

ARVO KULDKEPI foto

kust, laskuritest vendadest Vilbergidest, täpsuskütt Enn Meriväljast.

„Teose koostamiseks asutati 1982. aastal spordiajaloo komisjon. Kolm aastat hiljem valmis Leo Rehemaal uurimus „Kaiu sport 1923-1940“, mida autor veel kahel korral täiendas. Olavi Verev uuris ning pani kirja Kohila spordielu. Ent kõige suurema ettevalmistuse tegi ära Oliver Puri, kes asus Raplamaa spordielu süstematiseerima tähtsamaid keskusi Raplat, Kohilat, Märjamaad ja Järvakandit silmas pidades. Tööd raskendas asjaolu, et enne 1950. aastat kuulus praegune Rapla maakond Harju-, Järva-, Pärnu- ja Läänemaa, pärast 1950. aasta haldusre-

formi aga Rapla, Türi, Vändra, Pärnu-Jaagupi ja Märjamaa rajooni koosseisu. Oliver Puri koges, et praeguse Raplamaa maa-alade varasem eraldatus ja mitmed territoriaalsed ümberkorraldused on jätnud oma jälje ning teatud erinevused nende piirkondade spordiliikumise arengusse.“

Nii on autor Hans Treimann raamatu saatesõnas diplomaatiliselt kirja pannud. Tegelikult on Oliver Puri ja Hans Treimann teinud sigrimigrist ainulaadse töö, mis väärib lugupidamist. Jääb loota, et raamatu toimkonna tuumik (Leili Kaas, Eino Mikomägi, Tiit Luht, Eva Riisalu, Ülo Rahula jt) jätkub entusiasmi ja nad koos autori

ja abilistega peatselt järgmise raamatuga hakkama saavad. Kindlasti on oodatud esimese raamatu lugejate ettepanekud ja meenutused järgneva perioodi, seega alates 1951. aastast, Raplamaa spordiloo jäädvustamisel. Kas see tuleb nagu kombeks sotsialismi aja lõpuni, hooga 2000. aastani või tänase päevani, praegu ei tea.

Raamatut saavad osta kõik soovijad Rapla maakonna spordiliidust. Need, kes pole elus olnud spordilembid (nii nagu on tunnistanud ka raamatu autor), võivad seda lugeda kui üht Hans Treimanni raamatut. Ja selle lugemise kaudu sporti paremini mõistvaks.

Pikemalt mõtlemata tormas Arno metsa poole, et Maarja üles otsida. Seda ei olnudki vaja, sest Maarja istus kii-gepuude all ja nuttis. Arno istus ta kõrvale, pani käe ta õlgadele ega öelnud midagi. Lõpuks Maarja rahunes, tõusis, võttis vennal kõvasti käest kinni nagu kartes teda kaotada ja hakkas rutates mööda metsarada edasi astuma. Nad olid juba palju maad edasi astunud, kui Arno lõpuks küsis: „Kuule, Maarja, kuhu me lähme? Räägi ometi, ma ei lähe enam edasi, kui sa ei ütle,“ ja tõmbas käe õe käest lahti. Maarja astus edasi nagu ei oleks midagi kuulnud ega näinud. Arno seisis tükk aega paigal, lootes, et ehk Maarja vaatab vähemalt tagasi, aga tüdruk astus väsinud sammul edasi ja Arno järgnes talle. Nii mindi veel kaua-kaua vaikides: Maarja ees, Arno järel.

Lõpuks jõuti soosaarele punkri juurde. Maarja avas punkriukse, sisenes, süütas lambi ja viipas vennale, et see sisse tuleks. Arno sisenes, kuigi vastutahtmist, sest läp-punud õhk tekitas temas vastikustunnet. Arno istus suure puupakule, mis asus laua ääres ja jäi ootama sünd-muste edasist käiku. Maarja oli pikali naril, jalad üle ääre. Varsti sai Arno aru, et Maarja magab. Ta kohendas Maarja jalad narile, pani teki peale ja läks ise õue. Punkris oli Arno näinud lapse riideid ja mähkmeid, mis tegi asja veelgi keerulisemaks. Kus on laps, kes tegi selle punkri? Maarja ju ometi seda „suurehitust“ ei olnud võimeline tegema! Arno tahtis selgusele jõuda, mil moel Maarja on selle punk-riga seotud. Järeldus oli ühene: Maarjal on olnud laps ja selles punkris on elanud hiljuti metsavennad, sest siin-seal vedeles meeste musti ja vanu riideid.

Saabus õhtu, metsaalune hakkas hämarduma, aga Maarja magas ikka veel. Kuna ka Arno oli väsinud, ronis temagi narile ja jäi hommikut ootama lootuses, et hommik on õhtust targem.

Hommik aga oli kurb. Maarja ei maganud, vaid vahtis üksisilmi lakke ja õhetas näost. Arno aitas ta nariservale istuma ja püüdis selgeks teha, et vaja on koju minna: seal saab rohtu võtta ja teed juua ning arsti kutsuda ja siis saab ta terveks. Jäi mulje, et Maarja ei kuulegi venda, aga tegelikult kuulis küll, sest kui Arno oli lõpetanud, tõusis tüdruk vaevaliselt, korjas mõned asjad kompsu, kustutas tule ja ronis punkrist välja. Rutates hakkas ta punkrist eemalduma, vaatas korra veel tagasi ja astus edasi kodu poole. Arnol oli hea meel, et kõik nii lihtsalt läks. Ainult eesolev teekond kohutas teda: oli ju Maarja haige ja söö-mata, kas ta suudab sellele pikale teekonnale vastu pida-da. Kui nad olid umbes paar tundi astunud, sai Arno aru, et Maarja enam ei jõua, sest tempo jäi aeglasemaks ja samm tõntsimaks. Ta tegi ettepaneku puhkuseks, aga Maarja ei pööranud sellele mingit tähelepanu, vaid astus edasi. Maarja oli kunagi kuskilt lugenud, et kui väga väsinud inimene puhkama istub, siis ei suuda ta enam tõusta ja sellepärast ei võtnudki ta venna nõuannet kuul-da, kuna tahtis oma koju saada. Kuigi tahtmine oli suur, ei suutnud Maarja siiski mõne aja möödudes enam edasi liikuda. Ta toetus puu najale ja vajus kokku. Õnneks ei olnud enam palju minna. Arno haaras Maarja süle ja läks kodu poole.

Olles õe voodisse pannud, hüppas ta ise jalgrattale ja kihutas kohaliku velskri järele.

„Noh, mis te ütlete,“ ei suutnud Arno oodata.

„Head ei ole siin midagi, aga lootusetu ka ei ole. Orga-nism on äärmiselt kurnatud, alatoitlus.“

JOONEALUNE

Reklaamtahvel poeknal: „Ärge laske teistel end petta. As-tuge kõigepealt sisse meie kauplusesse.“

Ostja müüjale: „Parema jala king on veidi kitsas.“
„See annab kandmisel järele.“
„Ent vasaku jala oma on natuke suur.“
„See tõmbab märjaks saades kokku.“

Müüja uusrikkast ostjale: „Kahjuks on meil täna ainult selli-sed väikesed munad, proua.“
„Miks te ei saada neid siis farmi tagasi, et kanad neil veel natuke aega istuksid?“

Naljad valis Sven Pärn

Nädalise toimetuses müügil

Tõnis Tõnissoni raamat

"Ükskord me võidame..."

Toimetusest ostes raamatu hind

175 kr

Info tel 489 2130

TÖÖPAKKUMINE

Hageri Hooldekodu võtab tööle

MEDÕE ja HOOLDAJAID.

Info 483 6180, 5569 5618

OSTETAKSE

OÜ Landeker ostab metsakinnistuid. Tel 511 0415, 517 9866

OÜ Grundar Puit ostab kasvavat metsa ja metsamaad, võib olla ka hüpoteegiga ja osaliselt raiutud, müüjatele soodsate hindadega. Tel 510 3681, faks 443 6645

OÜ ETEST PR ostab põllu- ja metsamaad. Tel 504 5215, 514 5215

lintraktor, hinnaga kuni 15 000 kr. Tel 506 6234

metsamaid ja metsakinnistuid. Võivad olla ka hüpoteekidega koormatud. Tel 507 9142

dokumentidega nõukogudeaegne maastur GAZ-69. Auto võib olla remonti vajav või avariiline. Tel 501 2094 Erik, erik@sol.ee

ANNAN ÜÜRILE

Raplas Tallinna 5 II korruse 50 ja 90 m² ruumid. Tel 5624 8010

3 toal krt Mahlamäel. Info tel 517 6743

MITMESUGUST

HEII LAADALE! 21. märtsil MÄRJAMAAL. Tel 5660 4030

MÜÜAKSE

lõhutud küttepuid. Tel 5693 9535, www.toosikannu.ee.

kuivi küttepuid 50 cm. Tel 528 3314, 5347 1040

lõhutud küttepuid. Tel 523 8503

kuivi pakitud kütteklotse ja kaminapuid 40 l võrkkotis. Vedu tasuta. Tel 523 8503

lõhutud ja saetud kuivi ja tooreid lepa küttepuid 30, 40, 50, 60 cm (ka võrkkottides). Tel 516 6305

puidubriketti. Tel 5332 9930

heina ja küttepuid. Tel 5554 3815

saunaahjusid, kaminaid, pliite. Soodsalt. Tel 505 4355

3 toal krt Märjamaal Metsa tn 3. Tel 513 4576

saetud-lõhutud küttepuid. NB! Märtsis kasekütteil soodushind. Tel 501 5947

sõnnikut. Tel 486 9143, 517 2853

3 toal krt Raplas 60 m². Tel 5353 8449

ridaelamuboks. Tel 502 7166

2 toal ahjuk. krt Kehtna vallas. Info tel 5385 4289

TEENUS

Pottsepatööd. Tel 5559 9001

Matuseauto teenus. Tel 506 3673

Pottsepatööd. Tel 524 2179

Sadulsepatööd - pehme mööbli restaureerimine, vedrude sidumine. Teen ära ka pise-mad puidutööd. vigurtigu@gmail.com. Tel 5624 2131

Klaasi, peegli lõikamine Raplas. Tel 5377 8567

Tõstetööd teleskooplaaduriga. Olemas kopp, kahvlid, tööplatvorm. Tel 5329 2823

VAHETADA

3 toal krt väiksema vastu. Tel 502 7166

KAASTUNDEAVALDUSED

Südamlik kaastunne Hertale abikaasa

VALDUR TOOMLA

surma puhul.

Perekond Siiber

Südamest tulev kaastunne Tiit Tammsaarele ema

NEIDI-MARIANNE TAMMSAARE

kaotuse puhul.

Niina ja Tõnis

Südamlik kaastunne Tiit Tammsaarele

EMA

kaotuse puhul.

Perekond Sildvee

Avaldame kaastunnet Sulev Toomlale perega kallile vennale

VALDUR TOOMLA

surma puhul.

Luule ja Arved

Südamlik kaastunne Eha Milistverile perega armsa vennale

HEINO SILDOJA

surma puhul.

Perekond Rõõmus

Iga lahkumine on raske, viimne teesaatmine kurb...

Südamlik kaastunne Herta Toomlale abikaasa

VALDUR TOOMLA

surma puhul.

Perekonnad Jõgisalu, Lips, Ringeveld

Avaldame kaastunnet abikaasa Leenale ja lastele

KALJU TRUUSTE

kaotuse puhul.

Perekond Grupmann

Avaldame kaastunnet Elmarile abikaasaga õe

META KUZNETSOVA

surma puhul.

Majarahvas

Ajalehe Nädaline müügikohad Raplamaal ja Tallinnas

Järvakandi vald
Kandi kpl, Järvakandi, Tallinna mnt 37
Lyanne kpl, Järvakandi, Pargi 1
Järvakandi Postkontor, Vana-Asula 5, Järvakandi

Juuru vald
Juuru A&O kpl, Juuru
Sirje Äri, Juuru, Kalmistu tee 21
Juuru Postkontor, Muuseumi 5, Juuru

Kaiu vald
Kaare kpl, Kaiu, Kaare 8
Kaiu kpl, Kaiu, Kasvandu tee 23
Kuimetsa kpl, Kuimetsa, Niidu maja
Kaiu Postkontor, Kasvandu tee 17, Kaiu
Kuimetsa postipunkt, Kuimetsa küla

Käru vald
Käru Postkontor, Käru
Käru kpl, Käru

Kehtna vald
Lelle Karmani, Lelle, Viljandi mnt 17
Kehtna A&O, Kehtna
Triger-E, Kehtna, Staadioni 9
Eidapere Postkontor, Tallinna mnt 6, Eidapere
Kehtna Postkontor, Staadioni 7-2, Kehtna
Lelle Postkontor, Lelle
Keava Postkontor, Keava
Keava kpl, Keava küla
Kaerepere postipunkt, Kaerepere alevik

Kohila vald
Konsum Kohila, Vabaduse 7
R-kiosk 426 Kohila, Lõuna tn
Sanni Kaubanduse OÜ, Prillimäe, Sõpruse 2
Statoil Urge, Urge küla
Kohila Postkontor, Side 2-2, Kohila
Hageri kpl, Hageri küla
Hageri postkontor, Hageri

Märjamaa vald
R-kiosk 425 Märjamaa, rahvamaja juures
Rita Pood, Varbola küla
Säästu 1, Märjamaa, Pärnu mnt 31a
Säästu 2, Märjamaa, Pärnu mnt 83
Karn, Märjamaa, Pärnu mnt 87
Lukoil Märjamaa tankla, Märjamaa, Uus 6
Statoil, Orgita tankla
Säästumarket, Märjamaa
Kati pood, Märjamaa, Pärnu mnt 97
Märjamaa Postkontor, Veski 6, Märjamaa
Sipa Postkontor, Sipa küla
Valgu Postkontor, Valgu küla
Haimre postipunkt, Kasti küla

Raikküla vald
Raikküla kpl, Raikküla
Tamme Postkontor, 2, Sireli maja, Tamme küla
Raikküla postkontor, Raikküla

Rapla vald
Alu kpl, Alu, Rapla tn 3
Hagudi kpl, Jaama 2, Hagudi
Pääsu pood, Hagudi, Viljandi mnt 24
Rummu pood, Kodila, Poe 1
Alu Postkontor, Mäe 7-3, Alu
Hagudi Postkontor, Viljandi mnt 11, Hagudi

Rapla linn
Hepa 1 bensiinijaam, Viljandi mnt 124
Hepa 2 bensiinijaam, Tallinna mnt 2a
Jaama kpl, Rapla, Viljandi mnt 89
Lukoil Rapla, Kastani 9
R-kiosk 421 Viljandi mnt 114, Rapla
R-kiosk 422 Mahlamäe 3, Rapla
R-kiosk 423 Tallinna mnt 18, Rapla
Ristiku pood, Tallinna mnt 45, Rapla
Säästumarket Rapla, Tallinna mnt 46a
Maxima Rapla, Tallinna mnt 50a
Karmani Kaubamaja, Kooli 6a
Konsumi kpl, Tallinna mnt 16
A&O Mahlamäe kpl, Tallinna mnt 43
Nädalise toimetuse, Tallinna mnt 17
Rapla Postkontor, Tallinna mnt 17

Vigala vald
Kivi-Vigala Postkontor, Kivi-Vigala küla
Vana-Vigala Postkontor, Vana-Vigala küla
A&O Vana-Vigala kpl, Vana-Vigala küla

Tallinn
Tallinna Postkontor, Narva mnt 1

+ APTEEK1 Tervise Asjatundja

**Pensionäridele Apteek1 apteegikaardiga
igalt retseptilt 5% soodustust.**

**Apteegikaart
tasuta!**

- + Rapla Apteek, Tallinna mnt 9, E-R 8.30-18.00, L 9.00-14.00
- + Rapla Tervisekeskuse Apteek, Lasteaia 12, E-N 9.00-17.00, R 9.00-16.00

Lisaks palju häid sooduspakkumisi! Tere tulemast meie apteeki!

JUURU VALLAVALITSUS MÜÜB KIRJALIKUL ENAMPAKKUMISEL:

1. Järlepa külas Keskuse 4-10 korterimandi (2-toaline korter). Alghind 250 000 krooni.
2. Mahtra külas Uusmaja krt 3 korterimandi (2-toaline korter). Alghind 40 000 krooni.
3. Juuru alevikus Tallinna mnt 40-2 korterimandi (2-toaline korter). Alghind 42 800 krooni.

Hinnapakkumised esitada 15. aprilliks 2009. a vallavalit-
susele aadressil Veski 1, Juuru alevik, 79401 Rapla mk.
Ümbrikule märkida „Enampakkumine“. Pakkumine peab
sisaldama järgmisi andmeid:

1. Avaldus müüdava vara ostmiseks;
2. Pakkuja nimi ning elu- või asukoht, kontakttelefoni nr;
3. Sõnade ja numbritega kirjutatud konkreetne arvuline
pakkumissumma;
4. Pakkumise tegemise kuupäev, pakkumise esitaja allkiri,
juriidilise isiku ja füüsilise isiku esindaja puhul volikiri;
5. Pangakonto number, kuhu tagastada enampakkumise
mittevõitmisel pakkuja tagatisraha.

Pakkumisele lisada maksekorralduse koopia tagatisraha,
s.o. 10% ja osavõtutasu 1% vara alhinnast maksmise kohta
Juuru Vallavalitsuse kontole nr 1120050719
(Swedbank).

**Pakkumised avatakse 17. aprillil kl 10 Juuru
vallamajas.** Täiendav informatsioon tööpäe-
vadel tel 484 1000

70
*Ajakirjanik, toimetaja
Ann Marvet*

Õnnitleme!

*Eesti Ajalehede
Liit*

EESTI METSAMAAKLER
Ostame
**METSAKINNISTUID
JA RAIEÕIGUST.**
Info tel 744 6655, 528 5038
andres@metsamaakler.ee

AUTODE KÄSIPESULA

RAPLA TEED

Avatud esmaspäevast laupäevani kella 8–20.

Asume aadressil Viljandi mnt 79, Rapla

Nüüd autode välipesul kevadised hinnad!

Lisainfo tel: 5333 8421, www.raplateed.ee

Erk
autokool

**Veel on võimalik
registreerida
A- ja B-kategooria
sõiduki juhi
KURSUSTELE.**

Info tel 511 4490,
Keskkooli 1A, Rapla

Laupäeval, 28. märtsil 2009 Kabala mõisahoones
algusega kl 14 pärast lõunat Jalase Haridusseltsi
ettevõtmisel ning kohaliku omaalgatusprogrammi toel
MEENUTAME 1949. AASTA KEVADET.

Filmikroonikaid, fotosid, mälestused.
Esineb ansambel Enelas. Tee- ja kohvilaud.
Info Kabala Raamatukogu 486 5577,
Urmas Tulvik 5393 0705

**OÜ Vexon Auto teeb kõiki sõidu- ja
pakiautode KERETÖID.**

Lisaks: • käiguosa remonti
• masina korrastamist tehniliseks ülevaatuseks
ja ülevaatuse läbimist

**Märtsikuus nais klientidele 30% hinnasoodustust!
Pensionäridele hinnasoodustus 35%!**

Lisainfo telefonil 513 6789 ja kodulehel: www.vexonauto.ee

SURUME REKLAAMI HINNA ALLA

kuni **50%**

FIN

Helista numbril 489 2131
või kirjuta reklaam@nadaline.ee
ja küsi hinda oma reklaamile

Kampaania kestab 23. aprillini

Laukna kallid kohtumised koerailmsel teisipäeval

Margus Mikomägi

Meie toimetuse igahommikustel koosolekutel on kriisijuttusid kordades rohkem kui Raplamaa piirikülas, „ääremaal“ Laukna.

On tõeline koerailm. Hea pere-mehe koera välja ei aja, mina lähen ise fotograaf Siimuga Laukna, et näha, kuidas neil seal läheb.

Astun lohvat-lohvat sam-muga mööda trööstitust, mis jääb Laukna ühele poole teed, see kortermajade kant, et täpsem olla. Mõnikümmend meetrit ja mu linnasaapad on kohe märjad.

Ümbritsev mus suurt optimismi esile ei kutsu. Räämas ja rüüstatud puumaja puruks pekstud aknast lehvitavad võõrale tervituseks kunagi valged olnud kardinad. Kollane koer, ei tee välja tulijast ega ilmastki. Viiekordsed linnamajad, kus kunagi elasid Sooniste sovhoosi vangivalvurid, on omandanud õudusfilmides loodava atmosfääri. Hiljem avastab me Siim seal toa, kus on puruks pussitatud vähemalt viis sulepatja.

Mahajäetus torkab silma igal sammul, ühe madala puukuuri lahtijäetud uks kriiksub vastikult. Külas käiva linnamehe peas vannuvad kuradid oma vandumist. Kuidas saab nii olla me riigis ja kõik see muu poliitiline soust, haldusreform, valitsejate ükskõiksus.

See mõte väärrib mõtlemist: „Regionaalminister ei peaks maad mööda ringi kolistades ja sisutut teenuste juttu ajama mitte soojades kabinetides, vaid hoopis ääremaal mahajäetud garaazis. Usun, et soojast Mercedesest kassikuse järele haisevasse varjualusesse astumine, kus kaaslasteks vana külmutuskapp ja muud tarbimispeo jäägid, paneks mõtlema kelle tahes. Küllap ka noorukese ministri.“ Kahe kauni kase vahele on kellegi hoolsad käed sepa teatud adra paigutanud, kivi

Laukna inimesed on ilusad, hoolimata sellest, kas sajab lörtsi või on kriis. Oma elu ehitab iga inimene ise. Laukna, 17. märts 2009.

otsa. Kas tänased lapsed ja noored teavad, mis ader tähendab ja mis sellega teha?

Siim on ikka kadunud, märkan seda, kui seisan puu kõrval, mille kohta ütlen eba-tsuga. Tean, et võin eksida nimega, aga tegu on okaspuuga, kuusk kindlasti, aga miski eksootilisem vorm. Inimeste istutatud kindlasti. Ilu pärast. Inimesed on ära läinud. Ilu...

Need kassid ikka

Selles kuuris, kuhu Kiisleri kutsuksin, on kassipesa ka. Kassid, vähemalt kuus, on lumesaju eest varjus. Lasevad jalga, kui lähemale jõuan neile. Põgenemisrada on lume peal hästi näha. Fotograaf on ennast ilmutanud taas, aga nagu ikka, kui vaja kasse pildistada, vahetab ta objektiivi. Tore poiss, naerame koos. Ma panen need kassid muide esimese hooga kõrvalmaja kodukasside kilda, nii head näevad välja.

Siim on kadunud. Pildistab.

Kanasid pidav naine...

Märkan kõrvalmaja ees liikumist, aga enne, kui jõuan sinna poole sammud sääda, näitab ootamatult mu kõrvale jõudnud fotograaf, et ma vaataks, kui palju on ühe maja küljes satelliidiantenne, neid ümmargusi. On kümnekond ja vaatepilt on mõjuv.

Kanasid pidav ilus naine

Lumelabidaga noorem naine on kortermaja trepikoja ees. Sajab lörtsi. Naisega koos on kombinesoonis laps, miskisugune papist kassimask ees. Nende kõrval on käru, milles, nagu hiljem selgub, kanade toid. „Ma lähen oma kanu toitma,“ ütleb naine ja naeratab leebelt nagu madonna. „Ma ei usu, et elu maal välja sureb. /—/ Eks tööst on kõige suurem puudus. Halvemaks? See viimanegi töö kipub maalt kaduma. Elama peab. Hea on see, et saab ise aiamaad pidada,“ ütleb naine ja naeratab leebelt.

Küsin temalt, mida ta küsiks peaministrilt. Naine

...ja kitsesid pidav naine, haruldaset harmoonilised.

mõtleb, enne kui ütleb: „Ma ei küsiks midagi. See küsimine ei muudaks midagi. Elu on nagu ta on.“ Naine ei naerata enam. Kuulen Ülo Vooglaidu rääkimas võõrdumisest ja võõrandumisest.

Teine naine astub uksest lumesattu. Mu pealekäimisel räägivad naised, et hea oleks, kui saaks lahti neist lagunevatest majadest. Ja hulkuvatest kassidest. „Mina teeksin need majad kolmekorrukseliseks, viiekorrukseliseks ei sobi,“ mõtleb mu esimene Laukna naine loominguliselt. Külavanema nimi ja olemasolu ei tule neile viimaste aastate kogemusele mõeldes meelde. Räägivad, et jah, oli aeg, kus siin miskit koos tehti, näiteks sügiseti lehti riisuti.

Siim on kadunud. Toimetuses selgub, et tal on õnnestunud minu jaoks märkamatu mu Laukna esimene jutupartner pildile saada. „Võta mask ära, märjaks saab,“ ütleb ema tütrele. „OK!“ vastab tütar ja see on ainus,

mida ta suust kuulen. Lapsel on oma tegemised õues nagu fotograaf Siimulgi.

Mehesõnaga mehed

Otsin pilguga kohta, kust hüütakse: kas sa tahad... näha! Ma ei saa aru, mida näha ja seda ka ei näe, kust hüütakse. Lõpuks märkan Siimu ühel viienda korruse toaknal.

Loen poe kõrval olevalt teadetetahvlilt, et Laukna on müüa 3-toaline korter, mak-sab 260 000 krooni. Ma maale elama ei saaks.

Autost astub välja nooremapoolne mees ja küsib suitsu. Ta naine on poes. „Minust pilti ei tee,“ ütleb, see selgub hiljem, et Binlaaden. Mees ei ela Laukna, elab kolme kilomeetri kaugusel. „Elu on elu, ise ikka teed selle. Kui ise ei taha, siis ei saa kah mitte midagi.“ Taas ei ole mehel ja temaga liitunud naisel peaministrilt mitte midagi küsida. Saan teada, et mu jutukaaslased on piimakarja pidamise aastaid tagasi lõpe-

tanud. „Ei tasunud ära!“

Ühistumees Veljo astub mööda. Peatan ta ja kuulen: „Mina ei nurise. Minul on töö. Olen siin elanud 25-26 aastat. Mina ei oskaks ministritelt midagi küsida.“

„Nii nagu ise lükkad, nii läheb. Ma ju ütlen,“ sõnab Binlaaden elutargalt.

„Seda, et elu maal päris välja sureb, siin momendil küll ei ole karta,“ ütleb Veljo ja näitab käega teisele poole teed, seal on bensukas, seal müüakse põllumajandustehnikat, seal on puit. Seal Kulamaa pool, kus on need ilusad kiviaiad, seal on ühistu. Siim on kadunud küla peale.

„Mis need uued inimesed siia tulevad, siin ei ole ju tööd,“ võtab Veljo me jutu kokku.

Kitsesid pidav ilus naine

Küsin poeüksel vastu tulevalt naiselt teed raamatukokku. Olen poekoridori seinal olevalt sildilt lugenud just, et see on lahti igal argipäeval. Me saame jutule. Soe ja armas ja arukas. Nagu oleksime tuttav aastaid. „Elame siit kaheksa kilomeetrit eemal metsas. Kus ta laguneb, me võtsime endale möödunud suvel kitsed. Metskitsed on meil ka. Metssead on.“

Ma küsiks valitsuselt, miks nad kriisiajal laste pealt koonerdavad? Mul on viis last. Ma olen vanaema. Kolm last käivad koolis. Koolikoti toetuski oli tugi, see võeti ära. Üks laps käib Laukna lasteaias. Riinal on perefirma Laukna, mis müüb põllumajandustehnikat. Põllumees ostab. Neid veel on mõni.

Elus ilus vanapaar

Vanapaar tuleb ja naeratab. Ma vingun ette pensionäride rasket elu. „No Laukna elu on välja surnud ammu. Aga internet ja Viasat on kodus ja me ei leia sugugi, et elu oleks vähem huvitav. Tohter läks pensionile. Kauplus on harukauplus, siit vorstijupi ostad, aga seda, millest süüa teha, ei ole. Kirjutasime meili Lihula tarbijate ühistule...“ räägib vanapaar vaheldumisi teineteist rõõmsalt täiendades. „Pole enam seda jõudu, et põldu pidada. Siiski mõtlesime, et tänavu kasvatame maitserohelist rõdu peal. Kümme pesa kartulit ehk ka paneme,“ räägivad Inge ja Mati. Ikka rõõmsalt ja teineteist täiendades.

Siim on Laukna pildijahilt tagasi jõudnud.

Ilus, ilus, ilus on maa, ilus on maa, mida armastan, mõtlen Runneli sõnadega. Nii ootamatult tugev on eestlaste elujõud.

SIIM SOLMANI fotod